ఊరు కాటేసింది

రాజమండ్రి నుంచి కోటిపల్లి పోయే బస్సు, దుమ్ము రేపుకొంటూ, చీకటి వేళ 'పాలెం' పుంత దగ్గర ఆగింది. సోమేశ్వరం దొమ్మీ కేసులో అన్యాయంగా యిరికించబడి, ఏడాదిపాటు జైలు శిక్ష ననుభవించిన రాయుడు బస్సు దిగి, అప్పలస్వామి టీ దుకాణం దగ్గరకు వెళ్ళి, బయటున్న బెంచి మీద కూలబడి, సోడా కొట్టమన్నాడు. 'చలి కాలంలో సోడా ఏమిటయ్యా?!' అని అనబోయిన అప్పలస్వామి, రాయుణ్ణి లాంతరు వెలుతుర్లో చూసి, తమాయించుకొని ఊరుకొన్నాడు. రాయుడు పది పైసల బిళ్ళ అప్పలస్వామి మీదకు విసిరేసి సోడా తాగి, ఖాళీ సీసాను పక్కనే ఉన్న తొట్టిలో పడేశాడు. 'బస్సు దిగగానే ఏ మొహం పెట్టుకొని ఊళ్ళోకి వెళ్ళాలా' అని రాయుడు దారి పొడుగునా ఆలోచిస్తూనే ఉన్నాడు. ఎవరే విధంగా అనుకొంటారో ఏమోనని భయపడ్తూనే వచ్చాడు. సోడా కొట్టు - టీ దుకాణం, నడుపుతున్న అప్పలస్వామి ఏ విధమైన ప్రశ్నలు అడక్కపోవడంతో, రాయుడి మనస్సు కొంత కుదుట బడింది. ఉన్నట్టుండి రాయుడే ప్రశ్నించాడు, "ఊళ్ళో విశేషాలేమిటి?" అని. రాయుడి గొంతులో కరుకుదనం చూసి, అప్పలస్వామికి బెదురు పట్టుకొంది. "ఏమున్నాయి దొరా, అంతా మామూలే !" అనగలిగాడు, తడబడుతున్న మాటలతో. వాడి బెదురు చూసి రాయుడికి నవ్వొచ్చింది. ఆ క్రీనీడల్లో రాయుడి నవ్వు, అప్పలస్వామికి విషపు నవ్వులా కనిపించింది. "రాయుడేమంటున్నాడు?" రాయుడు కావాలనే మరింత కర్కశంగా ప్రశ్నించాడు. అప్పలస్వామి యిరకాటంలో పడిపోయాడు.

నోట సమాధానం రాలేదు. రాయుడు సమాధానం ఆశించనూలేదు. మౌనంగా లేచి ఊరి దారి పట్టాడు.

శీతాకాలపు చలిగాలి, తాటి తోపుల్లోంచి జివ్వుమంటూ వీస్తోంది. ఇసక పుంతలో నడుస్తున్న రాయుడికి, ఆ చీకట్లో తాటిచెట్లు, చిక్కిపోయి ఏడుస్తున్న దెయ్యాల్లా కనబడ్డాయి. ఏడాది పాటుగా, సాయంత్రం ఆరయ్యేసరికి కటకటాల వెనక్కు వెళ్ళటం అలవాటయిన రాయుడికి, ఆ తాటిచెట్లు ఆరుబయట కటకటాల్లా-ఊరు అనే జైలు చుట్టూ కటకటాల్లా తోచాయి. ఓ తీతువు పిట్ట వికృతంగా అరుచుకొంటూ రాయుడి నెత్తి మీదుగా ఎగిరిపోయింది. రాయుడికి ఎడం కన్ను అదిరింది. గుండె నిబ్బరం చెదిరింది. అయినా ధైర్యం చిక్కబట్టుకొని, అలవాటు తప్పిన చీకటి దారిని అడుగడుగూ వేసుకొంటూ నడుస్తున్నాడు. రామకోవెలలో దీపం మినుకు మినుకు మంటోంది. కోవెల ముందు గంగరావి చెట్టు, కాపలా కాస్తున్న రాక్షసిలా ఉంది. కాళ్ళు మరి ముందుకు కదలడానికి తిరస్కరించడంతో, చెట్టు చుట్టూ ఉన్న సిమెంటు తిన్నె మీద కూలబడ్డాడు.

ఒక్క వీధి దాటితే చాలు, తన యిల్లు వస్తుంది. తలుపు తట్టగానే కూతురు 'మంగ' తలుపు తీస్తుంది. అప్పుడు....? జైలు నుంచి తిరిగి వచ్చిన తను మంగతో ఎలా మాట్లాడ్డం ప్రారంభించాలి? రాయుడి కేమీ తోచలేదు. ఏదో రకమైన భయం, గుండె దడా, కాళ్ళను కట్టిపడేస్తోన్నా, మమకారపు పొంగులు గుండెని నింపడంతో, ఎక్కడలేని శక్తినీ కూడదీసుకొని లేచాడు. వడివడిగా అడుగు లేసుకొంటూ, వీధి దాటి యిల్లు చేరి, తలుపు తట్టాడు.

2

ఆ రోజల్లా మంగకు మనసు మనసులో లేదు. పది గంటలకు పోస్ట్‌మాన్ కవరిచ్చి వెళ్ళగానే, వణికే చేతుల్తో కవరు చింపి, ఉత్తరం చదువుకొంది. జైలు నుంచి విడుదలై తన తండ్రి వస్తున్నాడు. మంగకు కాలు నిలవలేదు. "అత్తమ్మా, నాన్న వస్తున్నా డివ్వాళ !" అంటూ ఆవేశంగా అరుచుకొంటూ, వంటింట్లోకి పరుగెత్తింది. వాటేసుకొన్న మేనకోడల్ని సీతమ్మ తల నిమురుతూ అంది, "వెర్రిదానా, నీ కోసం కూడా తమ్ముడెంత బెంగపెట్టు కొన్నాడో? నిన్ను చూడగానే....?" సీతమ్మ మరి మాట్లాడలేదు. నిజానికి మాట్లాడలేక పోయింది. అలలా లేచిన సంతోషం, మంగలో ఒక్కసారిగా విరిగి పడిపోయింది. అచేతనంగా అత్త ఒడిలో ఒదిగిపోయింది. చెప్పలేని దిగులూ, భయమూ మంగని అవహించాయి. అవును, తండ్రి తననీ పరిస్థితిలో చూస్తే...?

ఆ రోజు ఉదయం రాయుణ్ణి, ఇరుగు పొరుగులందరూ తలుపు సందుల్లోంచీ, కిటికీ చాటుల్లోంచి చూస్తుండగా, పోలీసులు సంకెళ్ళు వేసి తీసుకుపోయారు. భరించరాని అవమానంతో తల వంచేసుకొని పోలీసుల మధ్య వెడ్తున్న తండ్రిని-తల్లి పోయిన తర్వాత తల్లీ, తండ్రీ తానే అయి పెంచిన తండ్రిని - అయిన వాళ్ళెంత పోరినా మారు మనువు చేసుకోకుండానే తనే సర్వస్వమూ అనుకొని పెంచిన తండ్రిని - చూస్తూ గుండె లవిసి పోయేటట్లుగా ఏడ్చింది మంగ. మొగుడు పోయి వేరు ఆసరా లేక, తమ్ముడి పంచను

చేరిన సీతమ్మ పోలీసులు తీసుకుపోతున్న తమ్ముణ్ణీ, భోరుమని ఏడుస్తున్న మంగనీ చూసి, తను కూడా ఏడవడం తప్ప మరేమి చెయ్యలేకపోయింది. అయితే కాలసర్పం వేసే కాట్ల కలవాటుపడ్డ ప్రాణం కాబట్టి, నిలదొక్కుకుని, నెమ్మది నెమ్మదిగా మంగని ఓదారుస్తూ, ఓ దారికి తీసుకురాగలిగింది. మధ్య మధ్యలో తండ్రి దగ్గర్నించి వస్తున్న ఉత్తరాలతో మనస్సు కుదుట బెట్టుకొని, మంగ రోజులు లెక్కిస్తూ ఎదురుచూస్తున్నప్పుడు, విధి మళ్ళీ దెబ్బతీసింది.

ఉన్నట్టుండి గుళ్ళో పూజారి ఓ సాయంత్రం రొప్పుతూ వచ్చాడు. సీతమ్మ యిచ్చిన మంచినీళ్లు తాగి, విషయం చెప్పాడు. "ఇవ్వాళ నేను ఏదో కోర్టు పని మీద రాజమండ్రి వెళ్ళవలసి వచ్చింది. వ్యవధి చిక్కడం మూలాన, బాగోగులు కనుక్కుందామని రాయుణ్ణి కలుసుకొన్నాను...." మంగ కళ్ళలో ఏదో మెరుపు. సీతమ్మ గుండెల్లో ఏదో భయం.... "నిన్నటికి పదో లంఖణం. టైఫాయిడ్ జ్వరం. జ్వరం మూలాన కాకపోయినా, మీ యిద్దరి మీదా బెంగతో చిక్కి శల్యమైపోయాడు. మీరనవసరంగా కంగారు పడ్తారని ఉత్తరం వ్రాయలేదన్నాడు. నేను నచ్చచెప్పగా అతి బలవంతం మీద, మీరక్కడకు వచ్చి చూడ్డానికొప్పు కొన్నాడు. నేను రేపు ఉదయం మళ్ళీ రాజమండ్రి మొదటి బస్సుకి వెళ్ళవలసి ఉంది. ప్లీడరుగారికి కొంత ఫీజు ముట్టించుకోవాలి. మీరు తెల్లవారు ఝూమున నాలుగున్నరకల్లా తయారుగా ఉంటే, నేను వచ్చి మిమ్మల్ని తీసుకువెడ్తాను. మీరు రోజల్లా రాయుడి దగ్గ రుంటే, నా పనులు పూర్తిచేసుకొని, సాయంత్రం బస్సుకి తిరిగిరావచ్చు.ఏమంటారు?"

ఆవేదనతో నలిగిపోతూ, భారంగా రోజులు గడుపుతున్న మంగా, సీతమ్మా వెంటనే ఒప్పుకొన్నారు. ఆ రాత్రి వాళ్ళిద్దరికీ కలత నిద్రే శరణ్యమైంది. అన్న ప్రకారం పూజారి తెల్లవారకముసుపే వచ్చాడు. ఇంటికి తాళం వేసి, పూజారి వెంట బయలుదేరా రిద్దరూ. రామాలయం దగ్గరకు వెళ్ళిన తర్వాత, "మీ రిక్కడే ఉండండి. నా చేతిసంచి పట్టుకొని ఒక్క నిముషంలో వస్తాను", అని పూజారి, ఆలయం వెనుక దిగువగా పల్లంలో ఉన్న తన యింటికేసి వెళ్ళాడు. అడుగుల సవ్వడి విని, వెనక్కు తిరగబోయిన మంగనీ, సీతమ్మనీ బలమైన చేతులు పట్టి, నోళ్లు నొక్కేశాయి. ఆ చీకట్లో ఏమైందీ తెలియక భయంతో గింజుకొంటున్న వాళ్ళిద్దర్నీ, అరిచిన అరుపులన్నీ గొంతుకల్లోనే ఉండిపోగా, ఆలయం దిగువలోకి ఈడ్చుకొంటూ పోయి, పూజారి యింట్లో వెనుక గదిలో కూలేశారు - ఆ ఊళ్ళో కొత్తగా ప్రాక్టీసు పెట్టిన కుర్ర డాక్టరు రంగనాథమూ, ఆ ఊరి హైస్కూలు హెడ్మాస్టరు కొడుకు పేరిశాస్త్రీ. యిద్దరికీ నోట్లో గుడ్డలు కుక్కి, కట్టిపారేశారు. ఆవరణలో తన కేమీ సంబంధం లేనట్టుగా పూజారి నేరేడు చెట్టు మాటున కూర్చున్నాడు. అంతలో పేరిశాస్త్రి వెళ్ళి, పూజారి మీదకు ఓ నోట్ల కట్ట విసిరేశాడు. అందిన నాలుగొందలూ పంచెకట్టులో దాచుకొని, చేల గట్లమ్మట అడ్డబడి, రాజమండ్రి వెళ్ళే మొదటి బస్సు ఎక్కేశాడు పూజారి.

తూర్పు తెల్లవారి, లోకమంతా వెలుగుతో నిండిపోయే తరుణంలో, సీతమ్మ కళ్ళెదురుగుండానే మంగని చీకటి ఆక్రమించింది.

ఆ మధ్యాహ్నం తిరిగి వచ్చిన పూజారి రెండు రోజులు రామాలయంలోనే

గడిపేశాడు. పాపచింతన లేని మనస్సుతోటీ, మలినమైన చేతుల్తోటీ, మంగళ హారతు లిచ్చాడు.

మోజు తీరిన మూడో రోజు అర్ధరాత్రి - పేరిశాస్త్రి యిద్దర్నీ తీసుకుపోయి దూరంగా చేల మధ్యగా వదిలేశాడు. "మీరు రోడ్డున పడితే మా కభ్యంతరం లేదు. అందరికీ శ్రేయస్కరమైన మార్గం మీకు తెలిసే ఉండాలి? !" పేరిశాస్త్రి మాటలు చెవుల్లో గింగురుమని మ్రోగుతుండగా, ఇద్దరూ అతి కష్టం మీద యిల్లు చేరుకొన్నారు.

ఆలోచించే పరిస్థితిలో లేదు మంగ. సీతమ్మ చెదిరిన గుండెని కూడ దీసుకొని శతవిధాలా ఆలోచించింది. ఏం చెయ్యాలి? అన్నింటికి సమాధానం ఒక్కటే. పేరిశాస్త్రి చెప్పకనే చెప్పాడు. అదే-మౌనం.

నాలుగు రోజులు అన్నపానాలు ముట్టలేదు మంగ. సీతమ్మ నెమ్మది నెమ్మదిగా మంగని మామూలు మనిషిగా చెయ్యడానికి ప్రయత్నించి, సఫలురాలే అయింది. ఓ విధమైన నిర్లిప్తత ఆవహించడంతో, మంగ మామూలుగా మసలసాగింది. 'ఎందు కిలా జరిగినట్లు? వాళ్ళకు మనం ఏ అపకారం చేశామని?' సీతమ్మ చాలామార్లు వాపోయింది. మంగ, గతంలోకి చూసి సమాధానం చెప్పగలిగింది.

పేరిశాస్త్రి రౌడీ వెధవ. స్కూలు రోజుల్నుంచీ వాడు చేసిన జులాయి పన్లకు లెక్కలేదు. ఏదో హెడ్మాస్టరు కొడుకవడం మూలాన, ఆ హెడ్మాస్టరు ఊరి పెద్దల తొత్తు అవడం మూలాన, మిగిలిన మాస్టర్లందరూ ఎలాగో భరిస్తూ వచ్చారు. మంగ తొమ్మిదో క్లాసులో ఉన్న రోజులవి. పెద్ద మనిషి కావడం మూలాన, వోణీ, పరికిణీ వేసుకొని స్కూలుకు వెళ్ళిందారోజు. అప్పటికే స్కూలు ఫైనలు చదువుతున్న పేరిశాస్త్రి లొట్టలు వేశాడు మంగని చూసి. ఆ రోజు సాయంత్రం స్కూలు నుంచి తిరిగి వెడ్తున్న మంగని వెనకపాటుగా వెళ్ళి వాటేసుకొన్నాడు. వాడి చెంప చెళ్ళుమనిపించి, పట్టు నుంచి విడిపించుకొని యింటికి పరుగెత్తుకొంటూ వెళ్ళింది. తండ్రికీ, అత్తకూ చెప్పలేక భయంతో సతమతమైపోయింది. రెండు రోజులు, నలతగా ఉందన్న నెపంతో స్కూలుకి వెళ్ళలేదు. మూడో రోజున భయం భయంగానే స్కూలుకి వెళ్ళింది. విశ్రాంతి సమయంలో వంటరిగా ఉండడం చూసి, విలాసంగా దగ్గరకు నవ్వుతూ వెళ్ళాడు పేరిశాస్త్రి. ఏదో మాటన్నాడు. ఎక్కడలేని ధైర్యం తెచ్చుకొని బొంకింది. "జాగ్రత్తగా ఉండు! మా నాన్నకి చెప్పాను. మా అత్త అడ్డు కోవడంవల్లకాని, ఈ పాటికి నీ నెత్తురు కళ్ళ జూసేవాడు!" ఆ తర్వాత పేరిశాస్త్రి, మంగ జోలికి వెళ్ళలేదు. పై చదువులకని కాలేజీకి పోయాడు.

ఇన్ని సంవత్సరాల తర్వాత కూడా పేరిశాస్త్రి మనసులో మంగ మీద కామతృష్ణ చల్లారలేదు. అది చివరకి భయంకర రూపం దాల్చి, మంగని దహించింది.

రాయుడు జైలు కెళ్ళిన నెల్లాళ్ళకు సీతమ్మకు జ్వర మొచ్చింది. సీతమ్మా, మంగా ధర్మాసుపత్రికి వెళ్ళారు. డాక్టరమ్మ పురిటి వెళ్ళిందని తెలిసి, అప్పుడే కొత్తగా ప్రాక్టీసు పెట్టిన రంగనాథం దగ్గరకు వెళ్ళారు. సీతమ్మ చెయ్యి పుచ్చుకొని నాడి చూస్తున్న రంగనాథం కళ్లు, మంగ మీద పడ్డాయి. ఏవో మందు లిచ్చాడు. 'రేపుదయం వస్తే, మరో

మూడు మోతాదులు మందిస్తాను" అని చెప్పి పంపివేశాడు. ఆ మర్నాడు సీతమ్మకి బాగా నీరసంగా ఉండడం వల్ల, మంగని మందుకని పంపింది. మందు లేవో కొనడానికని కాంపౌండరు రాజమండ్రి వెళ్ళడం మూలాన, రంగనాథ మొక్కడే ఉన్నాడు. పలకరించి కుర్చీలో కూర్చోబెట్టాడు మంగని. సీతమ్మ వంట్లో ఎలా ఉన్నదీ చెప్పింది మంగ. "ఇక్కడే కూర్చోండి. మందు కలిపి తీసుకొస్తారు" అని రంగనాథం లోపలికి వెళ్ళాడు. కొంతసేపు పోయిన తర్వాత, భుజాల మీద చేతులు పడ్డం చూసి ఉలిక్కిపడింది మంగ. మంగ కళ్ళలోకి మత్తుగా చూస్తూ అన్నాడు రంగనాథం- "అభ్యంతరం లేకపోతే..." మాట పూర్తికాకమునుపే, శక్తినంతా కూడదీసుకొని మంగ కుర్చీలోంచి లేవబోతూంటే, చెయ్యి పట్టుకొని దగ్గరకు లాక్కొన్నాడు. రంగనాథం చెయ్యి కొరికి మంగ వీధిలోకి పరుగెత్తింది.

ఉత్తి చేతుల్తో తిరిగి వెళ్ళిన మంగని "మందు తీసుకురాలేదేం?" అని అడిగింది సీతమ్మ. "జ్వరం తగ్గింది కాబట్టి, ఇహ మందక్ఖర్లేదన్నాడు"- ముఖం చాటుచేసుకొని సమాధానం చెప్పింది మంగ.

కామాతురుడైన రంగనాధాని కిలా పశువులా బలైపోయింది.

"పేరిశాస్త్రీ, రంగనాథమూ రాక్షసుల్లా ప్రవర్తించడానికి కారణం?"- అంతా చెప్పి అత్తమ్మని అడిగింది మంగ. "నీ అందమే నీకు శత్రువైందమ్మా" అంటూ మంగని ఒడిలోకి తీసుకొంది. తల నిమురుతూ అడిగింది, "పేరిశాస్త్రి యాగీ పెట్టినట్లు నువ్వప్పుడే నాన్నకి చెప్పి ఉంటే బావుండేదేమో?"

"ఇప్పుడిద్దరూ కలిసి చేసిన ఈ దురాగతానికి, మనమేం చేశాం? మౌనమే కదా వహించింది. ఊహ తెలియని ఆ వయస్సులోనూ మౌనమే వహించాను. అప్పుడు మీ దగ్గర భయపడ్డాను; మన మిప్పుడు లోకానికి భయపడ్తూనట్లుగా".

ఆడదాని మనసు తెలిసిన సీతమ్మ మరి సమాధానం చెప్పలేదు.

మంగ నెల తప్పినప్పుడు సీతమ్మ అదిరిపోయింది. జరిగిన రాక్షస కృత్యాన్ని మరచి పోయి, మామూలుగా బ్రతకగలరన్న ఆశ చిగురించే సమయంలో, ఆ ఆశని మొదట్లోనే త్రుంచిపారేసిందా పరిణామం. సీతమ్మ కేంచెయ్యడానికీ పాలుపోలేదు. వీలు చూసుకొని రామాలయంలో పూజారిని కల్సుకొంది. "డబ్బు కాశించి దాని బ్రతుకు గంగపాలు చేశావు. ఇప్పుడేం చెయ్యమంటావు?"

పూజారి సీతమ్మ కళ్ళలోకి చూడలేక మొహం చాటుచేసుకొని సమాధానం చెప్పాడు. "జరిగిందేదో జరిగిపోయింది. ఈ విషయంలోకి నన్నింక ఈడ్చక పోవడం మంచిది. ఇంకా ఆరంభదశే కాబట్టి, భ్రూణ హత్య కష్టం కాదను కొంటాను!" సీతమ్మకు కోపంతో, నోట మాట రాలేదు. పూజారి మొహం మీద ఉమ్మేసి తిరిగి వచ్చింది. అనుకోకుండా పేరిశాస్త్రిని కలుసుకొంది. "రంగనాథం పెళ్ళి చేసుకొంటాడేమో అడుగు, కాదంటాడూ, పూజారి సలహా బాగుంది. రంగనాథం డాక్టరు కాబట్టి వాడి కదెంత పని? అయినా, నేనో, వాడో పోసిన ప్రాణాన్ని వాడు తీస్తాడనుకోను!" విషపు నవ్వు నవ్వి,

పేరిశాస్త్రి యిచ్చిన సమాధానం విని సీతమ్మ బిత్తరపోయింది. అసహాయత నరాల్ని క్రుంగదీస్తోంటే, రంగనాధం ఆస్పత్రికి వెళ్ళింది. రంగనాధం ఊళ్ళో లేడనీ, నెల దాకా రాడనీ కాంపౌండరు చెప్పడంతో, నిరాశతో యింటికి తిరిగి వచ్చింది.

సీతమ్మ చేసిన ప్రయత్నాలు విని మంగ కస్సుమంది. "ఆ వెధవలు నన్నుద్ధరిస్తారనుకోవడం నీ భ్రమ! కలసి నన్ను నాశనం చేసిన రాక్షసులు తాళి కట్టడానికి ముందుకెలా వస్తారనుకొన్నావు?!"

"పెళ్ళి మాట దేముడెరుగు, అయినా ఆశ చావక వాళ్ల దగ్గరకు వెళ్ళినందుకు నాకిచ్చిన సలహా, నీలో పెరుగుతున్న జీవాన్ని నలిపి పారేయమని! ఏంచెయ్యాలిప్పుడు?" సీతమ్మ ప్రశ్నించింది.

'అవును, ఏం చెయ్యాలి...?' మంగ ఆలోచించింది. ఉందో లేదో తెలియని కుటుంబ గౌరవాన్ని కాపాడుకొనేందుకు, తనే సర్వస్వమూ అనుకొన్న తండ్రి మనసు వెయ్యి ముక్కలు కాకుండా ఉండేందుకు - ఏం చేయ్యాలి? చూస్తూ ఉండిపోయింది.

మర్నాడు సీతమ్మ రహస్యంగా, ఎరుకలసాని సోదెమ్మని కదిపిచూసింది.

"ఎన్ని ప్రాణాల్ని వెలుతురు చూడకుండా నలిపేశానోనమ్మా ! నా పాపం నన్నే కొట్టింది. ఎన్ని జీవాల ఉసురో నాకు తగిలింది. చేతి కందొచ్చిన కొడుకు మట్టిలో కలిసిపోయాడు. ఈ పాపాలింకా చెయ్యలేను".

సోదెమ్మ నిరాకరించడంతో సీతమ్మకి మరే మార్గం కనిపించలేదు.

ఆ రాత్రి తప్పతాగిన సోదెమ్మ నోరు విజృంభించడంతో, మర్నాడూరంతా గగ్గోలెత్తిపోయింది. 'తండ్రి జైల్లో పడి ఏడుస్తోంటే కాలు జారి కడుపు తెచ్చుకొంది మంగ!' విసుగెత్తేవరకూ, ఊళ్ళో ఏ మూల చూసిన ఇదే చర్చ జరిగింది. అసలు సంగతి బయట పడకపోవడానికి కారణం-సీతమ్మా, మంగల మౌనం. వచ్చిన సమస్యల్ని కాలమే పరిష్కరించ గలదన్న వాళ్ళ మొండి ధైర్యం. ఆ మొండి ధైర్యానికి పునాది వాళ్ళ నిస్సహాయత.

తలుపు తట్టిన చప్పుడూ, 'మంగా', అన్న పిలుపు విని తడబడుతూన్న అడుగుల్తో వెళ్ళి తలుపు తీసింది - ఏడో నెల కడుపుతో ఉన్న మంగ.

3

"నాయుడు దొరా!" అన్న పిలుపు విని, మంచం మీద ఓ మూలగా కుప్పగా పోసిన బట్టల్ని మీదకు లాక్కొంది నాగరత్నం. గ్లాసులోఉన్న విస్కీని గుక్కపట్టించి, "మధ్యాహ్నమనగా వచ్చావు, నువ్వింక వెళ్ళడం మంచిది. రాత్రికి పొలంలో పన్లున్నాయి. అప్పుడే ఎవరో కమతగాళ్లొచ్చినట్లున్నారు. నే వెళ్ళి ఎవరో చూసొస్తా. ఈ లోపుగా నువ్వు బట్టలు కట్టుకో", నాయుడు లేచి, గది తలుపు దగ్గరగా వేసి, సావిట్లోకి వెళ్ళి తలుపు తీశాడు. రొప్పుతూ నిల్చున్న అప్పలస్వామి, కంగారుగా లోపలకు వచ్చి తలుపు దగ్గరగా వేశాడు. "ఏరా, ఇంత చలిలోనూ అలా మొహమంతా చెమట పట్టిందేమిట్రా? ఏం కొంప

మునిగిందని ?" నాయుడు ముద్దముద్దగా ప్రశ్నించాడు.

"ఏదో హడావుడిగా రావడం మూలాన చెమటలు పట్టింది కాని, ఏ కొంపా మునగలేదు. కాని, మునుగుతుందేమోనని...." అప్పలస్వామి అర్ధాంతరంగా ఆపేశాడు.

"ఏవిట్రా నువ్వంటున్నది?" నాయుడు కొంచెం మత్తు వదిలించుకొని అడిగాడు.

"అఁహ, ఏమీలేదుకాని, రాయుడుదొర బస్సుదిగాడని చెప్పడంకోసం వచ్చాను" అప్పలస్వామి నాయుడు ముఖ భంగిమల్ని పరిశీలిస్తూ అన్నాడు. నాయుడొక్కసారిగా బిగుసుకుపోయాడు. అదురు పుట్టింది. తాగిన మందు నరాల మీద పనిచేస్తుండడంవల్ల, ఆ అదుర్ని అదుపులో పెట్టుకొని, నవ్వుతూ, అన్నాడు-"ఓర్నీ ! ఈ విషయం చెప్పడం కోసమేనా, ఇంత హడావుడిగా వచ్చిందీను?"

లోపల గదిలో నాగరత్నం బట్టలు కట్టుకుంటున్నప్పుడు గాజుల చప్పుడు లీలగా బయటకు విన్పించింది. అప్పలస్వామి అదోలా చూస్తూ అడిగాడు. "ఏమో, ఎందుకైనా మంచిదని చెప్పడంకోసం వచ్చాను. అన్నట్టు అమ్మగారు తిరిగొచ్చేశారా ఏమిటి?" నాయుడికి వళ్ళు మండింది. "అఁ, వచ్చేసింది. ఇంక నువ్వెళ్ళు" అన్నాడు కోపంగా.

అప్పలస్వామి చల్లగా బయటకు జారుకున్నాడు.

'ఈయనగారెవతినో తెచ్చుకుని కులుకుతున్నాడు. ఈ రోజల్లా కొట్టు దగ్గరే ఉన్నాను కదా. కాకినాడ పోయిన నాయుడి కారు తిరిగి రాందే ! అమ్మగారొచ్చారట ! ఈ డబ్బున్న మారాజులేం చేసినా చెల్లుతుంది !' అనుకొంటూ, అప్పలస్వామి యింటికి పోయాడు, నాలుగు మెతుకులు తిని మళ్లీ కొట్టు దగ్గరికి పోవడానికి. అప్పలస్వామి కొచ్చే లాభమంతా, రాత్రి పూట లారీ డ్రైవర్లకి మందు పోయడంలోనే.

నాయుడు తలుపు గడియవేసి లోపలికి వెళ్ళాడు. "ఆ వెధవ్వి పాము చెవులు. నీ గాజుల చప్పుడు విని, ఏమన్నాడో విన్నావా?" అన్నాడు, నాగరత్నంతో.

"నే నేదో నా ధోరణిలో ఉన్నాను. ఎవరొచ్చిందీ నాకు తెలియదు. ఎవరే మన్నదీ నాకు వినబడలేదు!" అంది, నాగరత్నం జాకెట్ బొత్తాలు పెట్టుకుంటూ.

"నీకు కనబడేదల్లా డబ్బే ! సరే ఇంక త్వరగా వెళ్లు, వర్ధనం తిరిగిచ్చే సమయ మైంది"

"ఈ గదంతా అగరొత్తుల వాసన గుప్పు మంటోంది, ఏమిటని అడగదూ?" నాగరత్నం చిలిపిగా అడిగింది.

"ఏదో ఒకటి చెబ్తాలేకాని, నువ్వు కదులు", నాయుడు విసుగ్గా అన్నాడు. నాగరత్నం కదల్లేదు. మేకుకి తగిలించిన చొక్కా జేబులోంచి రెండొందలు తీసి నాగరత్నాని కిచ్చి, "ఊఁ, ఇకనైనా కదులు!" అన్నాడు. అలవోకగా నవ్వుతూ రెండొందలూ జాకెట్లో దోపుకుంటూ నాగరత్నం సావిట్లోకి వెళ్ళింది. వంటింట్లోంచి పెరట్లోకిపోయే తలుపు తీసుకొని, దొడ్డి దారిన బయటపడింది. తలుపులన్నీ వేసి, మంచం మీద కూలబడి

నాయుడు గ్లాసు నిండా విస్కీ నింపేశాడు. చేతుల మధ్య గ్లాసుని తిప్పుతూ, ఎదురుగా ఉన్న అద్దంలోకి చూశాడు. పైన వెలుగుతున్న దీపం మూలంగా నుదుటి నీడ కళ్ళ కిందకీ, ముక్కు నీడ మూతి మీదకు జారిన నాయుడికి, తనకు తానే ఓ రాక్షసుడుగా కనబడ్డాడు.

'రాయుడు విడుదలై వచ్చాడు. ఇప్పుడేం జరుగుతుంది?' నిలువుటద్దంలో తనకు తానే ఓ ప్రశ్నార్థకంగా కనబడ్డాడు.

చిన్నప్పటినుంచీ కలిసి మెలిసి తిరిగిన ఇద్దరి మధ్యా అగాధాలు ఏర్పడ్డాయి, బద్ధవైరులై కూర్చున్నారు, ఆశయాలు వేరవడం మూలాన. ఆ వైరం పెరగడానికి కారణం ఎవరు? రాయుడు కటకటాల వెనక్కు వెళ్ళడానికి కారణం ఎవరు?

మొదట్నించీ రాయుడు అభ్యుదయ భావాలు కలవాడు. నిస్వార్థంగా అతగాడు చేసే పనులు కొంతమంది కిబ్బందులు కలిగించాయి. మితా తత్వాలవైపు మొగ్గు చూపే నాయుడు, పోను పోను రాయుడికి దూరమవుతూ పోయాడు.

వర్ధనం చెప్పుకోదగ్గ డబ్బుతో నాయుడి చేత మూడు మూళ్ళు వేయించుకొంది. అందుచేత, మావగారి ప్రభావం చాలా మట్టుకు నాయుణ్ణి కట్టిపారేసింది. ఊరి చెరువులో మట్టి తీసి, లోతు చేసి గట్లు పెంచాలనీ, పెద్ద కాలువ నుంచి చెరువులోకి చేల మధ్యగా మైలు పొడుగు సిమెంటు కాలవ కట్టాలనీ, ఊళ్ళో ఉన్న మట్టి రోడ్లని తార్రోడ్లుగా మార్చాలనీ ప్రతిపాదనలు జరిగి అంగీకరించబడ్డాయి. ఇవన్నీ రాయుడు ఊళ్ళో లేనప్పుడు జరిగిపోయాయి. రెండు లక్షలకు పైగా ఖర్చయే పనులు. నాయుడు బావమరది శోభనాద్రి కంట్రాక్టరు. ఆ ఊరికా గ్రాంట్లు రావడంలో అతగాడి చెయ్యి లేకపోలేదు. కంట్రాక్టరు కూడా తన చెయ్యి జారిపోకుండా చూసుకొన్నాడు. వర్ధనం యిరకాటంలో పెట్టేయడం మూలాన లాభాల్లో వాటాలు చూపించడం మూలానా నాయుడు చేసిన పనల్లా, ఆ ఊళ్ళో ఉన్నవాళ్ళని ఒప్పించి ప్రతిపాదనలు పైకి వెళ్ళేటట్లు చేయడమే. మిగిలిన పన్లన్నీ వాళ్ళే చూసుకొన్నారు.

విషయం తెలిసిన రాయుడెదురుతిరిగాడు.

"ఏళ్ళ తరబడి ఊరి మధ్య పడుండే కాని, ఈ చెరువు ఉపయోగం లేదు. అడ్డమైన అవసరాలకీ ఉపయోగించబడే ఈ చెరువులో నీరు ఒక్క చుక్క కూడా మనం తాగటల్లేదు. ఊళ్లో ఉన్న అరడజను మంచినీటి బావుల్ని మట్టి తీయిస్తే చాలు. ఆ నూతుల మీద ఆధారపడిన వాళ్ళ సమస్య తీరిపోతుంది. మిగిలిన వాళ్ళకి ఎవరిళ్ళలో వాళ్ళకి నూతులున్నాయి. నాలుగేసి ఎకరాల కొక బోరింగు ఉన్న మోతుబరుల పొలాల మధ్య నుంచి సిమెంటు పంటకాలవ వేయించడం దారుణం. దూరంగా ఉన్న మెట్ట భూములకి ఈ కాలవ వల్ల ఎంత మాత్రమూ ప్రయోజనం లేదు.

"ఊరి మధ్యనున్న చెరువుని పూడిస్తే, పక్కనే ఉన్న హైస్కూలుకి ఓ ఆట స్థలమంటూ ఏర్పడుతుంది. అక్కడ మాలపల్లి దగ్గర చెరువు తవ్వితే, పెద్ద కాలువ నుంచి ఓ పంట కాలువ తవ్వి అందులోకి నీళ్ళు మళ్ళించవచ్చు. మాలపల్లి దాహమూ

తీరుతుంది. ఆ చెరువు కింద మెట్ట భూమీ సాగుబడి అవుతుంది.

"మన ఊళ్లో ఎంతలేదన్నా మూడొందలదాకా యువతరం ఉంది. కొద్దిపాటి డబ్బుతో, ఈ యువతరం శ్రమదానంతో, మనం ఈ పన్లన్నీ ఓ ఆర్నెల్లలోగా చేసుకోవచ్చు. తా్రోడ్లొక్కటే కంట్రాక్టర్ల కిస్తే సరిపోతుంది.

"ఆస్పత్రి సౌకర్యాలు లేక ఈ ఊళ్లో చాలా మరణాలు సంభవించాయి. ఇక్కడున్న రూరల్ డిస్పెన్సరీ పాతబడిన కొంపలో ఉంది. మనం ఆస్పత్రి నిర్మాణం కోసం, మాలపల్లి దగ్గరగా ప్రాథమిక పాఠశాల భవన నిర్మాణం కోసం గ్రాంట్లని మళ్ళిద్దాం. చేసే ఖర్చు ఉపయోగమైన పన్ల కోసం చెయ్యడం మంచిది".

ఇవన్నీ రాయుడు చెప్పిన సలహాలు. కొంతమంది రాయుడి వైపు మొగ్గుచూపడంతో, నాయుడికి కష్టమైంది. ఇంట్లో వత్తిడి ఎక్కువైంది. అలా అయితే, వచ్చే లాభాలు ఎగిరిపోతాయి.

"నువ్వన్నది నిజమే అయినా, వచ్చిన గ్రాంట్లని మరో పనికి మళ్ళించాలని అర్జీ పెట్టుకొంటే, మొదటికే మోసం వస్తుంది. అంచేత ప్రస్తుతానికీ పనులు జరిగిపోవడం బావుంటుంది. ఓ నాలుగైదేళ్ళు పోయిన తర్వాత, వాటి విషయమై మళ్ళీ చూడొచ్చు".

నాయుడు రాయుడికి నచ్చజెప్పడానికి చాలా ప్రయత్నించాడు. రాయుడు తన పట్టు వదలకపోవడంతో, నాయుడికి రాయుడి మీద ఎక్కడలేని కసీ పెరిగింది. ఊళ్ళో ఉన్న కుర్రకారు కూడా రాయుడికి మద్దతు నివ్వడంతో, నాయుడికి కోపం మరింత రెచ్చిపోయింది.

ఈ విషయాలిలా ఉండగా, ఆ ఊళ్ళో మరో గొడవ జరిగింది. అవి పంట కోతల రోజులు. ధరలు విపరీతంగా పెరిగిపోవడం వల్ల, పొలం పనులు చేసే రోజువారీ కూలీలు, రోజుకో రూపాయి ఎక్కువగా అడిగారు. ఇచ్చిన వాళ్ళిచ్చారు. ఇవ్వనివాళ్లు ఇచ్చిన వాళ్ళ మీద కంయ్ మంటూ లేచారు. వందెకరాల మోతుబరి సోమరాజు, మాట పంతం కొద్దీ, అనపర్తి మనుష్యుల్ని బేరమాడి, లారీల మీద తీసుకొచ్చే ఏర్పాట్లు చెయ్యడంతో, మాలపల్లిలో ఉన్న కూలీ జనమంతా గోల పెట్టింది.

"ఏళ్ళ తరబడి ఈ ఊరినే నమ్ముకొని ఉన్నాం. ధరలు ఆకాశాన్నంటుతున్న ఈ రోజుల్లో, ఓ పూట గంజిక్కూడా కరువైపోయింది. పై ఊరి వాళ్ళని తీసుకొచ్చి, మా పొట్ట కొట్టడం మీకేమంత న్యాయం?"

సోమరాజు తన పట్టు విడిచి కిందికి దిగి రాలేదు. మాలజనం రోషంగా, నిస్సహాయంగా కేకలు వేసుకుంటూ వెళ్ళిపోయింది. రాయబారం చేద్దామనుకొన్న రాయుణ్ణి కసిరికొట్టాడు సోమరాజు.

"ఇది నా విషయం. అనవసరంగా జోక్యం కలుగజేసుకోవద్దు"

ఆ సమయానికి ఆ ఊళ్ళోనే ఉన్న నాయుడి మావ వీరాస్వామికి, ఈ గొడవ అంధకారంలో ఆశాజ్యోతిలా కనబడింది. నాయుడితో ఏవో మంతనాలు జరిపాడు. ఆ

రాత్రి అనపర్తి కూలీలని తీసుకొస్తున్న లారీని, సోమేశ్వరం కాలువ మలుపులో కొందరు మనుషులటకాయించారు. కర్రలు కలియడంతో ఎముకలు విరిగాయి. ఆచూకీ అంది, రామచంద్రపురం నుంచి పోలీసులు వెళ్ళి అందర్నీ చుట్టుముట్టేశారు. దారి కాసి, అటకాయించిన మనుషులకు నాయకుడైన నర్సిగాడు, రాయుడు తమనీ పనికి ఉసిగొల్పాడని చెప్పడంతో, రాయుడి మీద కేసు బనాయింపయింది. ఏ పాపమూ తెలియని రాయుడు కటకటాల వెనక్కు వెళ్ళిపోయాడు.

రాయుడు జైల్లో ఉన్నప్పుడు, మిగిలిన వాళ్ళ పనులు నిరాటంకంగా జరిగిపోయాయి. నాయుడు బాగానే డబ్బు చేసుకొన్నాడు.

నాయుడు మరోసారి తన్ను అద్దంలో చూసుకున్నాడు. చింతనిప్పుల్లా ఉన్న తన కళ్ళలోకి తానే చూడలేక, తల దించేసుకున్నాడు. "రాయుడి కెంత ద్రోహం చేశాను? దీనికంతకీ కారణం వర్ధనం కాదూ? దాని మూర్ఖత్వానికీ, దాని కన్నవాళ్ళ ఆశకీ లొంగిపోయి, ద్రోహం చేశాను"- నాయుడనుకున్నాడు. వర్ధనం అధికారంతో రాను రానూ, నాయుడు విసుగెత్తి పోయాడు. మాట్లాడితే తనూ, తన వాళ్ళూ తీసుకొచ్చిన లాభాన్ని వేలెత్తి చూపించే వర్ధనమంటే విసుగెత్తిపోయాడు. అందుకనే వర్ధనం ఆదివారాలు, కాకినాడ తండ్రి దగ్గరకు వెళ్ళినప్పుడల్లా, నాయుడు నాగరత్నాన్ని తీసుకొచ్చి కులుకుతున్నాడు. "దానికిలా శాస్తి జరగాల్సిందే!" అనుకొన్నాడు కసిగా.

నాయుడక్కడే పారబడ్డాడు.

4

కాకినాడ నుండి బయలుదేరి, పెందుర్తి వంతెన దాటి, మలుపు తిరిగి కారు కోటిపల్లి రోడ్డు పట్టింది. హెడ్‌లైట్ల వెలుతుర్లో దారి కిరుపక్కలా ఉన్న తుమ్మచెట్లు, జుట్టు విరగబోసుకున్న దెయ్యాల్లా కనబడటంతో వర్ధనం కారు నడుపుతున్న రంగనాధానికి మరింత దగ్గరగా జరిగింది. ఒక చేత్తో స్టీరింగ్ పట్టుకొని. మరో చెయ్యి వర్ధనం భుజం మీదుగా పోనిచ్చి, దగ్గరగా లాక్కొన్నాడు రంగనాథం.

"నువ్వు రోడ్డు మీద దృష్టి నిలపడం మంచిది," అంది వర్ధనం గోముగా. రంగనాథం చెయ్యిని గుండెలకు మరింత గట్టిగా హత్తుకుంటూ.

"నీకా భయం అఖ్ఖర్లేదు. నాకు నువ్వూ, ఈ దారీ-రెండూ అలవాటై పోయాయి!" రంగనాథం కొంటెగా అన్న మాటలకు, వర్ధనం హాయిగా నవ్వింది. మరుక్షణంలోనే వర్ధనం, రంగనాథం చెయ్యిని తోసివేసి కొంచెం కోపంగా అంది: "నీకు పెళ్ళి సంబంధాలు వస్తున్నాయని విన్నాను!" ఆ మాటల్లో అసూయ కొట్టవచ్చినట్లుంది.

"బావుంది, రాక మాన్తాయా ఏమిటి? ఎంత కాదనుకొన్నా, నాకున్న డాక్టరు డిగ్రీకి కొంతైనా విలువ ఉంది కదా!"

"ఆ తర్వాత నాకు దూరమైపోవూ?" వర్ధనం కొంచెం బాధగా అంది.

"ఇప్పుడు నీ మీద నాకేం అధికారం ఉందని దగ్గరగా వచ్చావు. కట్టుకొన్న మొగుడి

మీద మనసు లేక నాకు దగ్గరయ్యావు. నాకు పెళ్ళయినంత మాత్రాన నీకు దూరమైపోతా ననుకోవడం నీ భ్రమ! నా మీద నీకు మోజు తీరనంతకాలం, ఇలా సాగినంత కాలం, నేనెప్పుడూ నీకు దగ్గరగానే ఉంటాను!''- రంగనాథం, వర్ధనాన్ని మరో సారి దగ్గరగా లాక్కొంటూ అన్నాడు. వర్ధనం, రంగనాథం భుజం మీద తల ఆన్చి, సంతృప్తిగా, మగతగా కళ్ళు మూసింది.

కొన్ని జీవితాలు చాలా విచిత్రంగా మలుపు తిరుగుతూ ఉంటాయి. వర్ధనం నాయుడి జీవితంలో సలక్షణంగా అడుగుపెట్టింది. మొదట్లో పల్లె వాతావరణం కొంచెంగా యిబ్బంది కలిగించినా, ఆ ఊళ్ళో నాయుడికున్న పలుకుబడీ, అధికారం - వర్ధనానికి ఒక హోదాని తీసుకొచ్చాయి. అదే సంతృప్తితో ఒకటిన్నర దశాబ్దంపైగా వర్ధనం జీవితం చాలా యాంత్రికంగా జరిగిపోయింది. పొద్దస్తమానమూ పొలం పనులూ, ఊరు రాజకీయాలతోనూ కాలం గడిపే నాయుడు రాను రానూ వర్ధనానికి దూరమవుతూ కూర్చున్నాడు. పిల్లా పీచు కలగక పోవడంతో, పోను పోను వర్ధనం మరిన్ని అందాలు పుంజుకొందే కాని, మనిషి మట్టుకు నలిగిపోలేదు.

అంతంత మాత్రంగా ఉన్న ఆస్తుల్ని రెట్టింపు చెయ్యాలన్న ఉద్దేశ్యంతో, ఏ విధమైన పనీపాటూ లేకుండా తిని కూర్చుంటున్న కొడుకు శోభనాద్రిని, కంట్రాక్టు వ్యాపారంలోకి దింపాడు వీరాస్వామి. ఓ రెండు మూడు సంవత్సరాలు చిన్న చిన్న పనులతో నిలదొక్కుకొని, శోభనాద్రీ, వీరాస్వామి పెద్ద పనుల కోసం ఎదురుచూడసాగారు. వీరాస్వామి అల్లుణ్ణి ఉపయోగించుకోవడంలో ఎంత మాత్రమూ వెనుదీయలేదు. ఎంత కష్టపడి పనిచేసినా, వ్యవసాయంలో ఉన్న కష్టనష్టాలు - అనుభవమైన నాయుడు, కంట్రాక్టుల్లో లభించే విపరీతమైన లాభాలు చూసి సులువుగా అటువైపు మొగ్గాడు. దాంతో పట్టణంలో పరిచయాలు పెరిగాయి, అలవాట్లు మారాయి. వర్ధనం నాయుడి చుట్టూ మరో వాతావరణపు వలయం గీసింది. దాంట్లో చిక్కుకుపోయాడు. వర్ధనానికి ఆశలు పెరిగి, ఏదో రకమైన అంసతృప్తి మనస్సుని ఆవహించడం మొదలైంది ఎంత కాదనుకొన్నా, నాయుడిలో ఉన్న కొన్ని మోటు లక్షణాలు చూసి, వర్ధనం మనసులో ఏవగించుకోవడం మొదలుపెట్టింది. రాత్రిళ్ళు మాత్రమే దగ్గర చేరే నాయుడికి మానసికంగా దూరం అవుతున్న సమయంలో, వర్ధనం జీవితంలో రంగనాథం అనుకోకుండా కాలు పెట్టాడు.

ఓ రోజు ఉన్నట్టుండి వర్ధనానికి విపరీతమైన కడుపు నొప్పి వచ్చింది. ఎంతో హంగామా చెయ్యడంతో నాయుడు బెంబేలు పడిపోయాడు. కాకినాడ కార్లో తీసుకుపోదామనుకున్నాడు. ఏవో పొలం పనుల మీద వచ్చిన పాలేరు కామరాజు, "ఇంత బాధలో అంత దూరం ఎలా తీసుకుపోతారయ్యా? మనూళ్లో కూడా ఎం.బి.బి.ఎస్. డాక్ట రున్నాడు కదా! అయన్ని తీసుకొస్తానుండండి. ఆయనెలా చెప్తే అలా చెయ్యొచ్చు," అని వెళ్ళి, రంగనాధాన్ని తీసుకొచ్చాడు. బాధతో మరో లోకంలో ఉన్న వర్ధనాన్ని, రంగనాథం పరీక్ష చేసి ఏవో మందు లిచ్చాడు. కొంత ఉపశమనం కలగడంతో వర్ధనం నిద్రపోగలిగింది. రంగనాథం నాయుడితో అన్నాడు: "ఎపెండిసైటిస్, అనుకొంటున్నాను. ఎంత త్వరలో

అపరేషన్ జరిగితే అంత మంచిది. నేనింకా ఇక్కడ అపరేషన్ చేసే సౌకర్యాలు సమకూర్చుకోలేదు. ఈ రాత్రికి ఫర్వాలేదు. రేపు మీరు కాకినాడ తీసుకుపోయి, వివరంగా పరీక్ష చేయించడం మంచిది. కాకినాడ హాస్పిటల్లో నాకు తెలుసున్నవాళ్లు చాలామంది ఉన్నారు. మీకే విధమైన సహాయం కావల్సినా, నేను చెయ్యగలను.''

వర్ధనం అపరేషన్ కాకినాడలో, రంగనాధం అధ్వర్యంలో జరిగిపోయింది. హాస్పిటల్ నుంచి తిరిగి వచ్చిన వర్ధనం కొంతకాలంబాటు కాకినాడలో తండ్రి దగ్గరే ఉండిపోయింది. ఓ ఆదివారం మందులు కొనడానికి కాకినాడ వెళ్ళిన రంగనాధం, వర్ధనం ఎలా ఉందోనని చూడ్డంకోసం, వీరాస్వామి యింటికి వెళ్ళాడు. ఆ సమయంలో వీరాస్వామీ, శొభనాద్రీ ఏవో కాంట్రాక్టు పనుల మీద బెజవాడ వెళ్ళడం మూలాన వర్ధనం ఒంటరిగా ఉంది. వర్ధనం, రంగనాధాన్ని సాదరంగా పిలిచింది.

రంగనాధాన్ని చూస్తున్న వర్ధనం మనస్సులో, అణగారిపోయిన కోరికలు ఓ చిన్న మెరుపుని కలిగించాయి. అ మెరుపు వర్ధనం ముఖభంగిమల్ని మార్చడంతో, రంగనాధం ఆమె వైపు వింతగా చూస్తూ కూర్చుండిపోయాడు. ఒకరి కళ్ళలో భావాలు మరొకరు అర్ధంచేసుకోవడంతో, తనువులు రెండూ కలిశాయి. సభ్యతా, సంసారమూ పట్టపగలు కాకినాడ పుర వీధుల్లో తిరుగుతోంటే, అంతవరకూ మనస్సుని అవహించిన తెలియని అసంతృప్తిని, రంగనాధం మూలంగా దూరం చేసుకొంది వర్ధనం. తర్వాత వాళ్ళు ఎన్నో పగళ్ళని రాత్రుళ్ళుగా, ఎన్నో అవకాశాల్ని ఆనందపు ఘడియలుగా మార్చుకొన్నారు.

ఇప్పుడు రంగనాధానికి పెళ్ళయితే, ఈ అవకాశాలు బాగా తగ్గిపోయే ప్రమాదముంది. ఆ ఆలోచనే, వర్ధనానికి కొంచెం యిబ్బందిని కలిగిస్తోంది.

''ఏదో ఆలోచిస్తున్నట్లున్నావు? ఊరు దగ్గర పడింది. నువ్వు స్టీరింగ్ తీసుకొంటే నేను చిన్నకాలవ దగ్గర దిగి, అడ్డదారమ్మట ఊరు చేరుకొంటాను,'' రంగనాధం, వర్ధనాన్ని దూరంగా తోస్తూ అన్నాడు. ఆలోచనల్లోంచి తేరుకొంది వర్ధనం. రంగనాధం కారాపు చేశాడు. రంగనాధం కిందకు దిగాడు. వర్ధనం స్టీరింగ్ ముందరకు జరిగింది. కారు డోర్ వేస్తూ, వర్ధనం బుగ్గ మీద ముద్దు పెట్టుకొన్నాడు రంగనాధం. వర్ధనం నిట్టూరుస్తూ, కారు నడుపుకొంటూ వెళ్ళిపోయింది. చిన్న కాలవ గట్టు ఎక్కి, రంగనాధం చీకట్లో కలిసిపోయాడు.

సరిగ్గా పదడుగుల దూరంలో, చిన్న కాలవ గట్టు మీద మద్దిచెట్టు మాటున అవసరం తీర్చుకొంటున్న సోడా కొట్టు అప్పలస్వామి తమ్ముడు వెంకటరత్నం, జరిగినదంతా చూశాడు. వాడి తల దిమ్మెత్తిపోయింది. వాడికి కుతూహలమూ, అందోళనా ఒకేసారి కలగడంతో, గుండె వేగంగా కొట్టుకొంది.

5

పేరిశాస్త్రి కంచంలో ఉన్న మెతుకుల్ని కొరుకుతున్నాడు. పక్కనే కూర్చుని భోజనం చేస్తున్న తండ్రి విశ్వనాధశాస్త్రి కోపంగా ఉన్నాడు. పెరుగ్గిన్నె ముందర పెట్టుకొని,

వంటగది గుమ్మం దగ్గరగా తల్లి పార్వతమ్మ కూర్చుంది. ఉన్నట్టుండి విశ్వనాథశాస్త్రి విరుచుకుపడ్డాడు: "సిగ్గుండాలి, వెధవ ముఖానికి! ఇన్ని రోజులుగా హెడ్మాస్టరుగిరీ వెలిగించి, ఈ ఊళ్ళో కాస్తంత పరువు సంపాదించుకొంటే, దాన్ని ఒక్కసారిగా గంగపాలు చెయ్యడానికి ఉద్ధరించాడు ! జనతా తరగతి రెండు డిగ్రీలు పట్టుకొని, ఏడాది పాటుగా బేవార్సుగా తిరుగుతున్నావని, జిల్లా సమితి వాళ్ళ కాళ్ళూ, కడుపులూ పట్టుకొని మాస్టరుద్యోగం వేయిస్తే, చెయ్యకుండా, సారా దుకాణం తెరుస్తాట్ట ! బ్రాహ్మణ పుట్టుక పుట్టి, ఇటువంటి వెధవ్వేషాలు వెయ్యడం నా కిష్టం లేదు !"

"ఇన్ని రోజులు మాస్టరుగిరీ వెలిగించి సాధించిందేముంది ? పెద్దక్క పెళ్ళి పది మంది కాళ్ళూ పట్టుకొంటే కాని చెయ్యలేకపోయావు ! ఇంటి మీద పెంకు తిరగ వేయించి ఎన్నేళ్ళయింది ? ఎదుగూ బొదుగూ లేని ఈ జీవితాలకంటే, వ్యాపారం చేసుకొని పైకి రావడం చాలా సులువు. ఇంకా ఇద్దరాడపిల్లలకి పెళ్ళిళ్ళు చెయ్యాలి. దాన్ని గురించి ఆలోచనలేదు!"- పేరిశాస్త్రి, నెమ్మదిగా అన్నా తన మనసులోని మాట స్పష్టంగా తెలియజేశాడు.

"ఈ బుద్ధి ఏళ్ళ క్రితం ఉండవల్సింది. వెధవ తిరుగుళ్ళు తిరిగి, చదువుని కొండెక్కించావు. చచ్చీ చెడి పనికిరాని రెండు థర్డు క్లాసు డిగ్రీలు నీ చేత సంపాయించేసరికి, నా తల ప్రాణం తోకకి వచ్చింది. శ్రద్ధగా చదువుకొని ఏ డాక్టరో, ఇంజనీరో అయ్యుంటే, మా జీవితాల మాట ఎటున్నా, కనీసం నీ జీవితమైనా బాగుపడేది. నా ఆశలన్నీ వ్యర్థమే అయ్యాయి. హోటళ్ళలో సుష్టుగా మెక్కి, చెల్లెళ్ళ కోసం కాస్తంత జిలేబీ కూడా పట్టుకురాని ముఖానికి, ఇప్పుడు వాళ్ల పెళ్ళిళ్ళ మీద బెంగ పట్టుకొందా? నమ్మాలి. అంతగా అవసర మొస్తే, ఉన్న ఆ రెండెకరాల్నీ, ఈ కొంపనీ అమ్మేసైనా వాళ్ళ పెళ్లిళ్లు చేస్తాను !"

"ఒక్క అరెకరం పొలం అమ్మి నాకో అయిదు వేలిస్తే, నేను లైసెన్సు సంపాదించి దుకాణం తెరుస్తాను ! తర్వాతా అంతా డబ్బే !" పేరిశాస్త్రి తల్లి వైపు చూస్తూ అన్నాడు.

"అయిదు వేలిస్తే అఘోరిస్తావు ! అవతల నీ భాగస్వామంటున్నావే, వాడు నెత్తిన చెంగేసి మరీ ముంచుతాడు. ఇన్ని మాటలనవసరం. దొడ్డంపేట సరిగ్గా ఆరు మైళ్లు కూడా లేదు. ప్రతిరోజూ హాయిగా సైకిలు మీద పోయి రావచ్చు. సరిగ్గా ఇంక నాలుగు రోజులు గడువుంది. ఈలోపుగా జాయినవకపోతే, ఈ కాస్త ఉద్యోగం కూడా మరొకరికి పోతుంది. తర్వాత ఏడ్చి ప్రయోజనం లేదు. ఇంక వ్యాపారమంటావూ - నువ్వు లాభాన్ని గురించి కలలు కంటున్నావేకాని, నష్టాన్ని గురించి ఆలోచించటం లేదు. ఇవ్వాళ తీసేసిన ప్రొహిబిషన్ మళ్లీ రేపు వస్తే, నట్టేట్లో ములుగుతావు! ఆలోచించుకో."

పేరిశాస్త్రి కంచంలో చెయ్యి కడిగేసి, విసురుగా లేచిపోయాడు.

"ప్రయోజకత్వంలేదు కానీ, పౌరుషాలకి మట్టుకు లోటులేదు ! ఇంత పెరుగు తగలెట్టు !" విశ్వనాథశాస్త్రి కోపంగా అరిచాడు.

చెల్లెళ్ళిద్దరూ చూస్తుండగా పేరిశాస్త్రి చొక్కా తొడుక్కొని, టూరింగ్ సినిమాహాలుకేసి

వెళ్ళాడు. మొదటి ఆట జనం బయటకు వస్తున్నారు. హాలు బయటనున్న కిళ్ళీకొట్లో కిళ్ళీ కొని, సిగరెట్ ముట్టించాడు. ఇంటి దగ్గర భోజనం చేసి, ఊరు బయటున్న తన దుకాణం కేసి పోతున్న అప్పలస్వామికి కడుపు బరువనిపించి, కిళ్ళీ కోసం అదే కొట్టుదగ్గర ఆగాడు. పేరిశాస్త్రిని చూసి, "ఎలాగున్నారయ్యా? మీక్కూడా మాస్టరుద్యోగం దొరికిందటగా?" అని అడిగాడు.

పేరిశాస్త్రి తల పంకించాడు కాని సమాధానమియ్యలేదు. "సర్లెండి, నాన్నగారి ఉద్యోగమే మీకూ అయింది. ఆయన్లాగే మీరూ పేరు తెచ్చుకోండి," అన్నాడు అప్పలస్వామి. పేరిశాస్త్రి గొణుక్కుంటూ ఏవో రెండు మాటలన్నాడు కాని, అప్పలస్వామికవి అర్థం కాలేదు. కిళ్ళీ కొట్టతనితో అన్నాడు: "ఒరేయ్ త్వరగా కట్రా, కిళ్ళీ. అవతల నా దుకాణంలో బేరాలందుకొనే సమయం. నీకు తెలుసున్రా, రాయుడు దొర జైలు నుంచి తిరిగొచ్చాడు!"

పేరిశాస్త్రి గతుక్కుమన్నాడు. ఆ సమయంలో - తండ్రితోపడ్డ ఘర్షణా, సారా వ్యాపారం సంగతీ, సినిమా కెళ్ళాలన్న ఆలోచనా, అన్నీ మరిచిపోయాడు, రాయుడు విడుదలై తిరిగి వచ్చాడన్న సంగతి విని. ఇంతకాలం నోరు మూసుకొని పడున్న మంగ, తండ్రితో జరిగిన విషయం చెప్పకపోదు. అప్పుడు రాయుడే అఘాయిత్యానికి తలబూనుకుంటాడో? పేరిశాస్త్రి గుండెల్లో గుబులు చోటుచేసుకొంది. కాలుతున్న సిగరెట్‌ని విసిరేసి, వెంటనే మరో సిగరెట్ ముట్టించి, వడివడిగా నడుచుకొంటూ రంగనాథం ఉంటున్న యింటికేసి బయలుదేరాడు.

6

"ఆ సమయంలో మీకేది యోగ్యమని తోచిందో, అదే చేశారు. నోరు మూసుకొని పడుండడం కంటె, మగదిక్కు లేని ఆడవాళ్ళేం చేయగలరు? నేనున్నా అదే పని చేసే వాణ్ణేమో. ఏ జన్మలోనో చేసిన పాపాన్ని, ఈ జన్మలో అనుభవిస్తున్నాం. నువ్వు నీ జీవితం నాశనమైందని విచారించకమ్మా, మంగా. ఏనాడైతే నాకు బేడీలు పడ్డాయో, అనాడే మన పరువు గంగపాలైంది. ఇప్పుడు మనం పరువు ప్రతిష్టల్ని గురించి, వాపోవడంవల్ల లాభం లేదు. వాటిని గురించి విచారించవలసిన సమయమూ కాదు. ఇన్ని రోజులూ మీరిద్దరూ ధైర్యంగా ఉండగలిగినందుకు నాకు చాలా సంతోషంగా ఉంది. నీలో ధైర్యం ఉన్నంత కాలమూ, నాకు కాలూ చెయ్యీ ఆడుతుంది. రెండు మూడు రోజులిక్కడి వ్యవహారాలు చక్కబెట్టుకొని, ఆ పైన పట్నం పోదాం. ఆ నలుసు కాస్తా భూమ్మీద పడిన తర్వాత, తర్వాతి సంగతి ఆలోచిద్దాం. ఈ లోపుగా నా ప్రయత్నాలు నేను చేస్తాను. ఈ దేశంలో మంచి మనసులున్న మనుషులకింకా కరువు రాలేదు. నీ అదృష్టం బావుంటే, నీ మెళ్లో తాళి కట్టడానికి ఎవరో ఒకరు ముందుకు తప్పకుండా వస్తారు. ఆ తర్వాతా నాకే విధమైన బెంగా ఉండదు."

రాయుడు భోజనం చేస్తూ అన్న మాటల్లో ద్వేషంలేదు, బాధ తప్ప. మంగ హృదయం చాలా తేలికైంది. సీతమ్మ తమ్ముణ్ణి ఆప్యాయంగా చూస్తూ పెరుగ్గిన్నె విస్తట్లో

బోర్లించింది.

మంగ ముగ్గురికీ పక్కలు పరిచింది. పక్కలో కూర్చుని, మంగ తలని ఆప్యాయంగా నిమురుతూ, రాయుడేవో ఆలోచనల్లో మునిగిపోయాడు. ఆ లాలనలో మంగకి హాయిగా నిద్ర పట్టేసింది. రాయుడు నెమ్మదిగా లేచి, కూతురి మీద దుప్పటి కప్పాడు.

"అక్కా, తలుపు దగ్గరగా వేసుకో. నేను కొంచెం అలా తిరిగివస్తాను"- అన్నాడు రాయుడు, ఇంకా మేలుకొని ఉన్న సీతమ్మ నుద్దేశించి.

"ఇంత రాత్రి ఎక్కడికిరా. ఉదయమే తీరుబడిగా వెళ్లొచ్చు," అన్నది సీతమ్మ.

"అది కాదక్కా, నిద్ర రావటల్లేదు. కొంచెంసేపు అలా తిరిగి వస్తేనే కాని మెదడు చల్లబడదు."

"నువ్వు వెళ్తానంటే కాదనలేను కాని, ఒక్క మాట తమ్ముడూ. మన రోజులు మంచివి కాకపోవడం మూలాన, ఇలా దెబ్బ తీసింది. జరిగిన ఘోరానికి నీ గుండెలో మంటలు చెలరేగుతున్నాయని తెలుసు. ఆ మంటలు నిన్నే అఘాయిత్యానికి దారి తీయిస్తాయో యేమోనని, నా భయం. అందుకే ఇప్పుడు బయటకు వెళ్ళొద్దంటున్నాను.

"ఏడాది పాటు జైలు జీవితం నాకు చాలా పాఠాలు నేర్పింది. నువ్వన్నట్లు ఉద్రేకం వివేకాన్ని నాశనం చేస్తుంది. నేనిప్పుడే అఘాయిత్యం తలపెట్టినా, అది మంగ జీవితాన్ని మరింత దుర్భరం చేస్తుందే కాని, సుగమం చెయ్యదు. అందుచేత నీకా భయం అఖ్ఖర్లేదు. నిశ్చింతగా పడుకో. ఇద్దరు ముగ్గుర్ని కలుసుకొని ఓ గంటలో వచ్చేస్తాను."

సీతమ్మకి మనసులో బెంగగా ఉన్నా, తమ్ముడి మాటల్లో నిజం గోచరించడంతో మరి మాట్లాడలేదు. రాయుడు బయటకు వెళ్ళిన తర్వాత, నెమ్మదిగా తలుపు వేసి వెళ్ళి పడుకుంది.

7

రామాలయం గర్భగుడిలో పూజారికి, అతగాడి అల్లుడు వరదాచారికి, ఘర్షణ జరుగుతోంది. పూజారి బాధగా అన్నాడు:

"నీ అశకు అంతు లేకుండా పోతోంది. ఎంతకాలం దాన్నిలా దుఃఖపెడ్తావు? నీకు కట్టబెట్టి దాని జీవితాన్ని నేను చేతులారా నాశనం చేశాను."

వరదాచారి మావగారికేసి కొరకొరా చూశాడు. వ్రేలాడుతున్న ప్రమిదల్లోని వత్తులు కొడిగట్టుకుపోయి గుడ్డి వెల్తురు నిస్తున్నాయి. అలాగే పూజారి కూడా అన్నాడు: "ఎంత కాలమిలా పేకాట్ల మీద డబ్బు తగలెడ్తావు? తల్లి లేని పిల్ల కదా అని, దాని అమ్మ బంగారమంతా పెళ్ళిలోనే, వెర్రిపీనుగనై దానికి చుట్టబెట్టాను. హారతి కర్పూరంలా రెండేళ్ళలో వెలిగించేశావు. అడిగిందల్లా ఇవ్వకపోతే దాని దారి దానిదని బెదిరిస్తూ నా నోరూ, చేతులూ కట్టి పడేశావు. ఇప్పుడు నాకింక స్తోమతలేదు. నాకే పూట గడవటానికి కష్టంగా ఉంది. నేనింక ఏ విధమైన సహాయమూ చెయ్యలేను."

"నాకోసం కాదయ్యా అడుగుతూంట ! నీ కూతురి కోసమే. రెండు రోజుల్లో కనక ఈ బాకీ తీర్చకపోతే, అవతలివాళ్ళు నన్ను బ్రతకనివ్వరు. వాళ్ళు పక్కా రౌడీ వెధవలు. నన్ను చంపి పారేస్తారు. నీ కూతురు 'ముండ మోసి' నీ దగ్గరకు వస్తుంది !" వరదాచారి చాలా నిర్దయగా అన్న మాటలకు పూజారి విలవిలలాడిపోయాడు.

"దాని జీవితాన్ని ఎర చూపే ఇంతకాలమూ నెగ్గుకొస్తున్నావు. ఇది మగతన మనిపించుకోదు. నాకెలాగూ మగ సంతు లేదు కాబట్టి, అనుశ్రుతంగా వస్తున్న ఈ అర్చకత్వం నీ కొచ్చేటట్లు చూస్తాను. ఇక్కడకు వచ్చేసెయ్."

"నీకు మగ సంతు లేనందుకు, అది నీ తమ్ముడి కొస్తుంది. అక్కడ కోమటి దుకాణంలో పద్దులు రాయలేక నానా యాతనలు పడుతున్నాడు. ఈ అర్చకత్వం కోసం గోతి కాడ నక్కలాగా ఎదురు చూస్తున్నాడు. అందుచేత నువ్వంటున్న ఈ అర్చకత్వం నాకు దొరకడమనేది కల్ల ! అయినా అది తర్వాత సంగతి. ప్రస్తుతం నేనీ కష్టం నుంచి గట్టెక్కాలి కదా" మామగారికి ప్రస్తుతాన్ని గుర్తు చేశాడు వరదాచారి.

'ఏం చెయ్యమన్నావు? ఉన్నదంతా ఊడ్చిపెట్టాను. ఇంక ఒక్క పైసా కూడా లేదు!" పూజారి నిస్పృహగా అన్నాడు.

"చెయ్యదలచుకొంటే ఏమైనా చెయ్యొచ్చు. అదైనా నీ కూతురి కోసం. అదుగో, అమ్మవారి మెళ్ళో ఉన్న బంగారపు చంద్రహారం .... " క్రీనీడల్లో మెరుస్తున్న హారాన్ని చూపిస్తూ, అర్థోక్తిగా ఆగిపోయాడు వరదాచారి.

పూజారి గుండెలు బాదుకొన్నాడు: "నన్నిలా ఇంకా ఎన్ని పాపాలు చెయ్యమంటావు? ఇప్పటికే నా కూతురి జీవితం కోసం, మరో అమాయకురాలి జీవితం నాశనం చేశాను. దానికి ప్రతి రోజూ ఏడ్చి చస్తున్నాను. నీ ఆశలు తీర్చడం కోసం నే నింక ఏ ఘోరాలూ చెయ్యలేను."

వరదాచారిలో సహనం చచ్చిపోయింది: "నువ్వీ ఊళ్లో ఎవరి జీవితాలు ఎలా నాశనం చేస్తే నాకెందుకు? సరేలే, వారి జీవితాలు నాశనం చేసినవాడికీ, వాళ్ళ సొమ్ములు కాజేయడం పెద్ద పనేంకాదు! ఆ చంద్రహారాన్ని తీసుకుపోతాను. దొంగలు పడి దోచుకు పోయారని రేపుదయం గుండెలు బాదుకొని ఏడు!" - వరదాచారి అమ్మవారి విగ్రహం కేసి అడుగు వేశాడు.

ఆ క్షణంలో, ఏళ్ళ నుండీ పూజారి కళ్ళ మీద క్రమ్ముకొన్న పొరలు తొలగిపోయాయి. కూతురి కాపురం కోసరమనుకుంటూ, అల్లుడి ధన దాహానికి తల ఒగ్గాడు. దానికింక అంతంటూ లేదు. ఈ విధమైన బెదిరింపులకి ఎక్కడో ఒకచోట అడ్డు వెయ్యాలి. మొండి ధైర్యంతో అల్లుడి కడ్డంగా వెళ్ళాడు. వరదాచారికి మొదటిసారిగా ప్రతిఘటన అవడంతో, కోపం తన్నుకొచ్చింది. నాలుగడుగుల కంచు దీప స్థంభాన్ని రెండు చేతుల్లోటీ పైకెత్తి, మామగారి బుర్ర మీద గట్టిగా బాదాడు. బుర్ర బద్దలవడంతో పూజారి గిలగిలలాడుతూ నేల మీద పడి ప్రాణం విడిచాడు. మందంగా వెలుగుతున్న దీపాల వెల్తుర్లో, ఎర్రటి రక్తం

నల్లటి విషంలా నాలుగు మూలలకీ ప్రవహించసాగింది. వరదాచారిలో మైకం ఒక్కసారిగా దిగిపోయింది. అడుగు వెనక్కు వేసి భయంగా చూశాడు. గర్భగుడి భయంకరంగా వికటాట్టహాసం చేసినట్లనిపించింది. చంద్రహారం సంగతి మరిచిపోయి, వెనక్కు తిరిగి పరుగెత్తుకొంటూ పోయాడు.

8

నాయుడు మత్తు వదిలించుకొని మంచం మీద నుంచి లేచాడు. దుప్పటి మీద అక్కడక్కడా నలిగి పడి ఉన్న మల్లెల్ని ఏరి, కిటికి తలుపులు తెరిచి, అవతల మొక్కల్లోకి పారేశాడు. తలుపులు తెరవడంతో, అగరొత్తుల పొగతో నిండిన గదిలోకి చల్లటి గాలి తోసుకొచ్చింది. అగరొత్తుల గుత్తి తీసుకెళ్ళి, బీరువా పక్కన చీకట్లో ఉన్న దేముడి పటం ముందు పెట్టాడు. బట్టలు మార్చుకొని ఎర్రటి కంచి శాలువా కప్పుకొని, కిర్రు చెప్పులు తొడుక్కొని, టార్చి ఓ చేత్తో, చాపాటి కర్ర మరో చేత్తో పట్టుకొని, ముందు వసారాలోకి వచ్చాడు. వసారాకు దిగువగా చీకట్లో, పొలం పనివాళ్ళిద్దరు నిల్చున్నారు.

"ఏరా, కుప్పలు పడగొట్టారా?" నాయుడు ప్రశ్నించాడు.

"పడగొట్టాం దొరా. పని మందంగా సాగుతోంది. ఎవళ్ళలోనూ చురుకు లేదు. ఈ రాత్రికి పని జరక్కపోతే, మళ్ళీ జనం దొరకడం కష్టం దొరా!" అన్నాడు, వాళ్ళలో ఒకడైన మల్లిగాడు.

"సరేలేరా మల్లిగా. నువ్వీ రెండొందలూ తీసుకొని, అప్పలస్వామి కొట్టు దగ్గరికి పోయి, వాడి కిచ్చి, మందు మన పొలానికి పట్రమ్మని చెప్పు. ఒరేయ్ శానాలూ, నువ్విక్కడే యింటి దగ్గరుండు. అమ్మగారింకా ఊర్నించి రాలేదు. దార్లో కారేదైనా ట్రబులిచ్చిందో, లేక రేపు ఉదయమే వస్తుందో? ఒక వేళ అమ్మగారొస్తే, ఇల్లు అప్పజెప్పి నువ్వూ పొలానికి రా. రాకపోతే రేపటివరకూ ఇక్కడే ఉండు."

వాళ్ళిద్దరూ బుర్రలూపారు. నాయుడిచ్చిన రెండొందలూ తీసుకొని మల్లిగాడు వెళ్ళిపోయాడు. శానాలు చుట్ట వెలిగించి వసారా స్తంభాని కానుకొని కూర్చున్నాడు. నాయుడొక్క నిముషం అగాడు.

వర్ధనం తిరిగి వస్తే ఒకర్తీ ఇంట్లో ఉండొద్దూ? ఒక వేళ రాయుడు తనతో మాట్లాడ్డానికి వస్తే? తనింట్లో లేకపోతే, వర్ధనంతో ఏ సంఘర్షణ పడ్తాడో? అయినా రాయుడు తన మీద దెబ్బ తీయడానికి ప్రయత్నిస్తాడు కాని, వర్ధనం మీద విరుచుకుపడేంత అవివేకి కాడు. ఇప్పుడే వచ్చిన రాయుడిలో ఆవేశం అధికంగా ఉంటుంది. రెండు మూడు రోజులు తను జాగ్రత్తగా ఉండాలి. ఈ రాత్రికి పొలంలో నలుగురి మధ్యనా ఉంటే అదో రకమైన ధైర్యంగా ఉంటుంది. ఉదయమే తను రాయుడింటికి వెళ్ళి, తను చేసిన తప్పు ఒప్పుకొని క్షమించమని అడగవచ్చును. నాయుడు పరి పరివిధాలా ఆలోచించాడు. "ఒరేయ్, అమ్మగారు తిరిగొచ్చినా, రాకపోయినా ఈ రాత్రికి ఇక్కడే పడుకో" అన్నాడు.

"సరేనయ్యా," అన్నాడు శానాలు. నాయుడు వసారా మెట్లు దిగి అవరణ తలుపు

తోసుకొని, చీకట్లో కలిసిపోయాడు.

నాయుడు వెళ్ళిన రెండు నిముషాలకి వర్ధనం ఇల్లు జేరుకొంది.

"నేనమ్మా శానాల్ని. పొలంలో కుప్పలు పడగొట్టారు. అయ్యగారిప్పుడే పొలానికి వెళ్ళారు. మీరు లోపలికి పోయి తలుపేసుకొని పడుకోండి. నేనిక్కడే వసారాలో పడుకొంటాను. మీ కేవిధమైన భయమూ లేకుండా పడుకోండి."

శానాలు అమాయకంగా అన్న మాటలకు వర్ధనం చిన్నగా నవ్వుకొంటూ, లోపలకు వెళ్ళి తలుపు గడియ వేసుకొంది.

తన తోటి పనివాళ్ళక్కడ అయ్యగారి పొలంలో అనుభవించే మందు మజా నూహించుకొంటూ, శానాలు నిద్రలోకి జారుకొన్నాడు.

వాడెంత అదృష్టవంతుడో వాడికి తర్వాత కాని తెలియలేదు.

9

'వర్ధనం తనంటే పడి చస్తోంది. ఇటు తనకా పెళ్ళి కుదిరింది. ఇద్దరూ ఈ విషయాన్ని ఎంత తేలిగ్గా తీసుకొన్నా, నిజంగా తన పెళ్లి జరిగిన తర్వాత వర్ధనం తనకు దూరంగా జరిగిపోవచ్చు. ఈ లోపుగానే తను వర్ధనాన్ని మరింత ఆకట్టుకొని, ఎంతో కొంత ధన సహాయం పొందాలి. అప్పుడు తన హాస్పిటల్‌కి చాలా సదుపాయాలు కలిగించుకోవచ్చు.' తీయగా ఆలోచిస్తూ పథకాలు వేస్తున్న సమయంలో, పేరిశాస్త్రి గొంతు - అపరంజిరాగంలో అపస్వరంలా వినిపించింది రంగనాధానికి. విసుక్కుంటూ లేచి, లైటు వేసి, వెళ్ళి తలుపు తీశాడు. గాభరాగా ఉన్న శాస్త్రిని చూసి, రంగనాధం విసుగూ, నవ్వూ - రెండూ జోడించి అన్నాడు: "నీ నిద్ర లేమికి నా దగ్గర మందేమీ లేదు!"

"నీకు నవ్వులాటగానే ఉంటుంది. రాయుడు జైలు నుంచి తిరిగి వచ్చాడు!" అన్నాడు పేరిశాస్త్రి ఆందోళనగా.

రంగనాధం స్తబ్ధుడైపోయాడు. మరుక్షణంలోనే తేరుకొని అన్నాడు- "ఎప్పుడో అప్పుడు తిరిగి రాకపోడు కదా! ఇవ్వాళ తిరిగివచ్చినందుకు జరిగే ప్రమాదమేమిటో?"

"ఊరికనే అలా బింకంగా మాట్లాడకు. ఇంతకాలమూ వాళ్ళిద్దరూ నోరు మూసుక్కూర్చున్నా, ఇప్పుడు రాయుడితో జరిగింది చెప్పక మానరు. రాయుడూరుకునే రకం కాదు."

"ఈ బుద్ధి మనకా రోజే ఉండవల్సింది. మంగ వ్యామోహంలో పడి యిద్దరమూ వళ్ళు తెలియకుండా ప్రవర్తించాం. ఆ పూజారిగాడికి డబ్బాశ చూపించి, అంతా జరిపించింది నువ్వే. అప్పటికప్పుడు మనం చేసిన వ్యవహారం, ఏ నాటికో ఓ నాటికి బయల్పడక తప్పదనే జ్ఞానం ఆ నాడే ఉండవల్సింది !"

"తప్పంతా నా మీదకే నెట్టకు. అయినా ఇప్పుడొకరి నొకరం, నిందించుకొని ప్రయోజనం లేదు. ముందు మనం, మన క్షేమం చూసుకోవాలి!" అన్నాడు శాస్త్రి.

రంగనాథం మంచంమీద కూలబడుతూ అన్నాడు: "లోక నిందకు వెరిచో మరెందుకో ఆ ఆడాళ్ళిద్దరూ నోరు మూసు క్కూర్చున్నారు. ఆ ఎరుకలసాని ముండ నోరు జారడంతో, మంగ కాలు జారిందని ఊరంతా ముక్కు మీద వేలేసుకుంది కాని, దాని క్కారణం మనమని ఎవరికీ తెలియదు. ఇప్పుడు రాయుడు తిరిగొచ్చిన తర్వాత మనల్ని రచ్చకీడిస్తే మట్టుకు ప్రయోజనమేమిటి?-దొంగ పడిన ఆర్నెల్లకి కుక్క మొరిగినట్లుగా! మనకేమీ తెలియదని బొంకవచ్చు. వాళ్ళిద్దరూ మతులు భ్రమించి మాట్లాడుతున్నారని మొండివాడిన చెయ్యొచ్చును! జైలు నుంచి తిరిగి వచ్చిన రాయుడు కూడా ఏమీ మాట్లాడడనే అను కొంటున్నాను."

"నువ్వన్న మాటల్లో నిజమూ ఉంది! వెర్రితనమూ ఉంది! రాయుడు మాటలతో రచ్చ కీడ్చే రకం కాదు. ఈ పల్లెటూళ్ళలో చేతలే ప్రధానమని మర్చిపోకు. ఇప్పటికే రోడ్డున పడ్డ రాయుడు, మరి మాటలతో వ్యవహారం సాగించడు! ఈ సంగతి మట్టుకు జ్ఞాపక ముంచుకో?" శాస్త్రి నీరసంగా అన్న మాటలు, రంగనాథాన్ని అచేతనుణ్ణి చేశాయి. పేరిశాస్త్రి మాటల్లో నిజం కొట్టొచ్చినట్టు కనబడ్డంతో, రంగనాథం గుండెల్లో కూడా గుబులు చోటు చేసుకొంది.

"ఇప్పుడేం చేద్దామంటావు?" రంగనాథం బెదురుగా అన్నాడు.

ఈమాటు శాస్త్రి నవ్వాడు.

"ఇప్పుడు తెలిసొచ్చిందా ? నిద్ర మాత్రలు నువ్వే వేసుకుంటావో, నాకే యిస్తావో నీ యిష్టం!"

"హాస్యాలకీ, వ్యంగ్యాలకీ ఇది సమయం కాదు. ఏదో నిద్ర మత్తులో అన్న మాటల్ని పట్టించుకోకు. ఇప్పుడేం చేద్దామంటావని మరోసారి అడుగుతున్నాను."

"వేడి చల్లారేవరకూ మనం యిద్దరం కొంతకాలం ఊరు వదిలి వెళ్ళిపోవడం మంచిది. ఓ వారం రోజులు రాయుడెలా ప్రవర్తించేదీ తెలిసిన తర్వాత, సమయానుకూలంగా మనం ప్రవర్తించవచ్చు. అతగాడొకవేళ మనల్ని పంచాయతీ కీడిస్తే, నువ్వన్నట్లుగా అడ్డంగా తిరిగి వాదించవచ్చు."

"రేపుదయం కాకినాడ పోదాం, ఏమంటావు ?" రంగనాథం అన్నాడు.

"ఈ రాత్రి జరిగేదెలా ? నేను పోయి మా యింట్లో పడుకొంటాను. అరడజను దాకా మా యింట్లో బలగముంది. ఎటొచ్చీ వంటరిగా ఉంటున్న వాడివి నువ్వే!" పేరిశాస్త్రి పుల్ల విరుపుగా అన్నాడు.

"అదీ నిజమే. అయినా ఇంతరాత్రి ఊరు విడిచి వెళ్ళడమంటే ఎలా? అన్నట్టు.."

"అన్నట్టు..?" పేరిశాస్త్రి ప్రశ్నించాడు.

"మన సంగతే ఆలోచించుకుంటున్నాం కాని, పూజారి సంగతి మరిచి పోయాం. రాయుడివల్ల మనకెంత ప్రమాదం ఉందో, అతగాడికీ అంతే ఉంది. సరే పద, పోయి పూజారితో కూడా మాట్లాడుదాం. అతగాడి బుర్రలో ఏవో ఆలోచనలుండకపోవు!

అయినా ఈ తద్దినాన్ని కోరి తెచ్చుకున్నాం. ఇప్పుడేదీ ప్రయోజనం లేదు!"

రంగనాధం త్వరగా బట్టలు మార్చుకొన్నాడు. ఉన్న డబ్బంతా జేబులో వేసుకొని 'పద' అన్నట్లుగా పేరిశాస్త్రి కేసి చూశాడు. నిస్త్రాణగా మంచం మీద నుంచి లేచాడు శాస్త్రి. గది తలుపు తాళం వేసి, యిద్దరూ రామాలయం కేసి నడిచారు.

పూజారి బుర్రలో అలోచనలన్నీ రక్తపు కాల్వగా ప్రవహించి గడ్డలు కట్టుకు పోయాయన్న సంగతి, వాళ్ళకి రామాలయం చేరిన తర్వాత కాని తెలియలేదు.

10

అలా తిరిగొస్తానన్నాడేకాని, రాయుడి కెక్కడికి వెళ్ళాలో ఏమీ తోచలేదు. ఎవరు పుటుకు తనకే రకంగా సహాయం చెయ్యగలుగుతారు? అయినా తాను ఆశించే సహాయ మేముందని? తన గొడవలకి పరిష్కార మార్గం తనే చూసుకోవాలి. అమాయకంగా నిద్ర పోతున్న మంగని చూసి గుండె తరుక్కుపోయి, ఏదో వంక చెప్పి బయటపడ్డాడే కాని. నిజానికి - గోరు చుట్టు మీద రోకటి పోటు లాంటి ఈ ఘాతుకానికి తట్టుకోలేకపోయాడు. జరిగిన దుష్కృత్యాన్ని సీతమ్మ వివరంగా చెప్తోంటే, ఎలా నిలదొక్కుకున్నాడో రాయుడికే తెలియదు. ఉవ్వెత్తుగా లేచిన ఉద్రేకపుటలలకి ఎలా గట్టు వేశాడో రాయుడికే తెలియదు. ఏటువంటి క్రోధావేశాల్ని చూపించినా, అవి మంగ జీవితంలో ఎటువంటి ముద్రలు వేస్తాయోనన్న భయం, రాయుడి కెక్కడలేని నిగ్రహాన్ని ఇచ్చింది. తను ప్రశాంతంగా ఉండడం చూసి, మంగ, సీతమ్మ కొండంత ధైర్యాన్ని పుంజుకొన్నారు.

అంతవరకూ నిలదొక్కుకున్న రాయుడు, మనసులోని ఆగ్రహాన్ని వెళ్ళగక్కు కొనేందుకు బయటపడ్డాడు. బయటపడ్డాడే కాని, ఎవరితో తన గోడు వినిపించుకోవడం? మనసంతా చికాకు పడిపోతుండగా, ఏం చెయ్యడానికి తోచక, అనాలోచితంగా మాల పల్లె వైపు దారి తీశాడు.

గౌరమ్మ దిబ్బమీద చీకట్లోకి చూస్తూ కూర్చున్నాడు నర్సిగాడు. జ్ఞానం తెలిసిన రోజునుండీ, వాడి జీవితం, వాడి తోటివాళ్ళ జీవితం, ఈ రోజు వరకూ ఆ రాత్రి చీకటిలాగే ఉంటూ వచ్చాయి. చీకట్లో కీచురాళ్ళ రొదల్ని ఎవరూ పట్టించుకోనట్లుగానే, వాళ్ల ఆక్రోశనలు కూడా ఎవరూ పట్టించుకోలేదు. ఊరంతా ఎవరి మడుల్లో వాళ్ళు కుప్పలు పడగొడ్తుంటే, ప్రభుత్వం పట్టా యిచ్చిన బంజరు భూముల్లో, గడ్డి మొక్కలు కూడా మొలిపించలేని వాళ్ళు, ఇంకా రెక్కలమ్ముకొనే బ్రతుకుతున్నారు. బంజరు భూముల సాగుబడి కోసం చెరువూ, చెరువులోకి నీరు మళ్ళించడానికి కాలువ లోంచి తూములు కావాలని వాళ్ళు పెట్టుకొన్న అర్జీలేమయ్యాయో వాళ్ళకే తెలియదు. నర్సిగాడికి ఊరి వాళ్ల మీద కోపం ముంచుకొచ్చింది. పక్కనే పడుకొన్న బొల్లికుక్క మీద చూపాడా కోపాన్నంతా. అది అరుచుకొంటూ దిగువగా రోడ్డు మీదకు పోయింది. అది వెళ్ళిన వైపు దృష్టి సారించాడు నర్సిగాడు. చీకట్లో వస్తున్న అకారాన్ని చూసి "ఎవరది?" అని అరిచాడు.

నర్సిగాడి గొంతు సులువుగా ఆనవాలు పట్టాడు రాయుడు. "నేనేరా రాయుణ్ణి. నీ కోసమే వస్తున్నాను. అంత దూరం నడవకుండా ఇక్కడే కలిశావు, బావుంది!" అన్నాడు

రాయుడు. భయంతో నర్సిగాడి నరాలు బిగిసి పోయాయి. ఎక్కడ కూర్చున్న వాడక్కడే కూర్చుండిపోయాడు. వాడికి నోటమ్మట మాట రాలేదు. రాయుడు రొప్పుకుంటూ దిబ్బ మీది కెక్కాడు. నర్సిగాడి పక్కన కూర్చుని భుజం మీద చెయ్యి వేశాడు. అంతవరకూ రాయిలా కూర్చుండిపోయిన నర్సిగాడు, "నన్ను చంపకండి, దొరా!" అన్నాడు కంగారుగా. నక్షత్రాల వెలుతుర్లో లీలగా కన్పిస్తున్న నర్సిగాడి మొహంలోకి చూస్తూ అన్నాడు రాయుడు -"డబ్బుకి కక్కుర్తిపడి, తిన్నింటి వాసాలు లెక్కపెట్టి, చీకట్లో వెన్నుపోటు పొడిచే నీ లాంటి వాణ్ణి కాదురా నేను! నిన్నిప్పుడేంచేస్తే మట్టుకు నాకు కలిగిన నష్టం తీరుతుంది?"

నర్సిగాడు రాయుడి కాళ్ళ మీద పడ్డాడు. "క్షమించు దొరా! కాలే కడుపులు కళ్ళకు పొరలు కమ్మితే, నాయుడు దొర మాటలు విని తప్పుడు సాక్ష్యం చెప్పాను. రెండు నెలలు జైల్లో ఉన్నందుకు నాయుడు దొర నాలుగొందలు ముట్టజెప్పినా, తర్వాత ఏముంది దొరా? ఈ రోజు వరక్కూడా పన్లు సరిగ్గా దొరక్క ఎన్ని పస్తులున్నామో, ఆ భగవంతుడికే తెలుసు!"

రాయుడు నర్సిగాణ్ణి లేవనెత్తి కూర్చోబెట్టాడు.

"ఇంత చీకట్లో ఇక్కడ కూర్చుని ఏం చేస్తున్నట్లు?" రాయుడు ప్రశ్నించాడు.

"పంట పండినోళ్ళందరూ కుప్పలు పడగొడ్తూంటే, గడ్డి మొలవని గొడ్డు భూముల్ని చూస్తూ ఏడుస్తున్నాను దొరా. నీటి వసతి లేని భూముల్ని నెత్తిన కొట్టి, సాగు చేసుకోండని అంటే, ఏంచేసేది? మా కిచ్చిన భూములు భూముల్లాగే ఉన్నాయి. పై వాళ్ల పొలాల్లో పన్లు న్నప్పుడు మాత్రమే, ఏదో రెక్కలు విరుచుకొంటే, కాసింత గంజికి నోచుకుంటున్నాం" నర్సిగాడు దీనంగా అన్నాడు.

"నాయుడి మాటలు విని నాకు ద్రోహం తలపెట్టి, మీ గోతులు మీరే తవ్వుకున్నారు. మొదట్నుంచీ మీ బాగు కోసం పాటు పడిన నన్ను, విశ్వాసం లేకుండా వెన్నుపోటు పొడిచారు. ఈ భూములయినా మీకు రావడం కోసం ఎంత కష్టపడ్డానో మీకు తెలుసును. చెరువుక్కూడా ప్రయత్నం చేసే సమయంలో, నాలుగొందలకి కక్కుర్తిపడి, నన్ను నాయుడి మార్గం నుంచి తప్పించావు! మీరు బావుకొన్నదేమిటి? పశువుల్ని కడగడం, బట్టలు ఉతకడం ఇంకా ఇతరమైన అవసరాలకు వాడబడే ఊరి చెరువు, మంచినీళ్ళ కేనాడో యోగ్యం కాకుండా పోయింది. ఇంకా ఊరి జనం ఆ కృష్ణారావుగారి నూతుల మీదే మంచినీళ్ళ కోసం ఆధారపడ్తున్నారు. అటువంటి చెరువుని మట్టి తీయించి ఏం ప్రయోజనం? పోనీ ఆ కూలి పనైనా మీకు దొరికిందా? ఆ డబ్బుతో, మరి కొంత కలిసికట్టు సహాయంతో, మీ వాడ ప్రక్కన చెరువు త్రవ్విద్దామన్న నా ప్రయత్నాల్ని మీరు అవివేకంగా గొడ్డలితో నరికి పారేశారు! ఇప్పుడేడ్చి ఏం ప్రయోజనం?"

"బాబూ, మీరందరూ చదువుకున్నోళ్లు. నాలుగు మాటలతో మనసులు విరిచే లౌక్యం గల ప్రభువులు. ఎవరి మాటలు నమ్మాలో, ఎవరి మాటలు నమ్మకూడదో, తెలియని బుర్రలు మావి. ఏ చోట రెండు నూకలు కనబడితే, అక్కడ చీమల్లా చేరే బతుకులు మావి. మాలవాడ దగ్గర చెరువుకు మీరే అడ్డం తగుల్తున్నట్లు నాయుడు దొర

చెప్తే నమ్మేశాం. మర్యాదగా బతుకుతున్న మిమ్మల్ని జైలు పాలు చేసి, పాపం మూట కట్టుకొన్నాం. మేం ఏం చేస్తే మా పాపం తీరుతుంది?''

''నేను జైలుకి వెళ్ళినందుకంత బాధగా లేదు. ఏ నాటికో ఓ నాటికి నువ్విప్పుడు గ్రహించిన సత్యం, నలుగురికీ తెలిసేది. మంట కల్సిందనుకొన్న మర్యాద మళ్ళీ నిలిచేది. కాని నేనింట లేనప్పుడు, నా కూతురి జీవితం నాశనమైంది. దాని బ్రతుకు నిలబెట్టగలనా, ఇప్పుడు?'' రాయుడు క్రోధంగా ప్రశ్నించాడు.

నర్సిగాడు నెమ్మదిగా సందేహిస్తూ అన్నాడు: ''అవును బాబూ. అమ్మాయిగారలా పాడై పోవడం మా కందరికీ విచారంగా ఉంది''

''అది పాడైపోలేదు నర్సిగా!'' రాయుడు గట్టిగా అరిచాడు. ''దాన్ని బలవంతంగా పాడు చేశారు. నోట గుడ్డలు కుక్కి, నా అక్కగారి కళ్ళెదుట దాన్ని బలాత్కారం చేశారు. ఇంట్లో మగ దిక్కు లేని సమయంలో మోసం చేసి నా మంగ జీవితాన్ని రాక్షసుల్లా నాశనం చేసి, గంగ పాలు చేశారు. ఎవరో తెలుసా?''

''ఏమిటి దొరా, మీరంటున్నది?!'' నర్సిగాడు ఆశ్చర్యంగా ప్రశ్నించాడు.

''నీ కాశ్చర్యంగానే ఉంటుంది. తాగి వాగిన ఎరుకల సాని మాటలతో ఊరూ వాడా ఏకమైందే కాని, నా కూతుర్ని కన్న ఊరే చెరిచిందని మీరెవరూ ఊహించలేదు- మనసులు భ్రమిసిపోయి మౌనంగా ఉండిపోయిన ఆ ఆడాళ్ళ మీద విరుచుకుపడ్డం తప్ప. నేనే కనక ఊళ్ళో ఉంటే ఇటువంటి ఘోరం జరిగేదంటావా?''

నర్సిగాడు రాయుడి కాళ్ళ మీద మరోసారి పడ్డాడు:

''చాలా అన్యాయం జరిగిపోయింది దొరా. అభం శుభం ఎరుగని ఆ పిల్లదాని బతుకు బండలపాలైంది. నన్ను చంపెయ్యండి దొరా!'' అంటూ బావురుమన్నాడు.

''నిన్ను చంపగలిగితే, దాని మీద అఘాయిత్యం చేసినవాళ్లని, ముందుగా నరికి పారేసి ఇక్కడకొచ్చేవాణ్ణి. లే, ఏదో నా మనసులో ఉన్న బాధ చెప్పుకోవడం కోసం వచ్చాను.''

నర్సిగాడు లేచి కూర్చుంటూ అడిగాడు,

''దొరా, ఎవరా లంజకొడుకులు?''

రాయుడు నర్సిగాడికి జరిగినదంతా వివరంగా చెప్పాడు. ''దొరా, మేమందరమూ కలిసి, న్యాయానికి అన్యాయం చేసి పారేశాం. మా పాపాలు మమ్మల్ని వెంటాడక మానవు. పదండి, చాలా రాత్రైపోయింది. మిమ్మల్ని యింటి కాడ దిగబెడ్తాను.''

నర్సిగాడు లేచి, రాయుడి చెయ్యందుకున్నాడు. గుండెల్లో బరువు తగ్గడంతో, రాయుడు మౌనంగా ఇంటిదారి పట్టాడు- పక్కపక్కనే నర్సిగాడు నడుస్తుండగా. తలుపు తట్టిన వెంటనే, సీతమ్మ తలుపు తీసింది. తమ్ముడి వెనుకగా ఉన్న నర్సిగాణ్ణి చూసి ఆశ్చర్యపడింది. ఆ ఆశ్చర్యం నుంచి తేరుకొనేలోగా నర్సిగాడు సీతమ్మ కాళ్ళ మీద పడ్డాడు.

"సీతమ్మ తల్లీ, మీకందరికీ తీరని ఘోరం జరిగిపోయింది. దీనికంతటికీ కారణం ఈ వెధవేనమ్మా! దొడ్డ మనసు గల మీ తమ్ముడు నన్ను క్షమించి వదిలేశాడు!"

తమ్ముడే అఘాయిత్యం చేస్తాడో యేమోనని కంటి మీద కునుకు లేకుండా కూర్చున్న సీతమ్మకి, ఈ పరిణామం సంతృప్తి నివ్వటంతో, ఒక దీర్ఘ నిశ్వాసం విడిచింది. దణ్ణాలు పెడ్తూ నర్సిగాడు, చీకట్లో కలిసిపోయాడు. రాయుడు లోపలికి వెళ్ళి, నిద్రపోతున్న మంగ వైపు జాలిగా చూసి, తన మంచం మీద నడుం వాల్చాడు. సీతమ్మ తలుపు గడియ వేసి, దీపం తగ్గించి, తనూ మంచం మీద నడుం వాల్చింది.

11

అప్పలస్వామి కొట్టు చేసేసరికి, వెంకటరత్నం సారా బుడ్లు సైకిల్ కారియర్‌కి తగిలించిన కర్రతొట్టిలో సర్దుతున్నాడు. అప్పలస్వామి తమ్ముణ్ణి అడిగాడు:

"ఎక్కడికిరా పోతున్నావు?"

"నాయుడిగారి చెక్కలో కుప్పలు పడగొట్టారట. నాయాళ్ళందరికీ హుషారుగా లేదంట. నాయుడి మనిషొచ్చి, రెండొందలిచ్చి వెళ్ళాడు, సరుకు వెంటనే పట్టుకు రమ్మని. అక్కడికే పోతున్నాను."

"ఉన్న సరుకంతా అక్కడకు తీసుకుపోతే, రాత్రి ఈ లారీ వాళ్లందరూ నెత్తి మీద వెంట్రుకలు పీకేస్తారు!"

"వెధవది రాత్రంతా నిద్ర పాడుచేసుకొని ఉండడ మెందుకూ? ఒక్క బేరంతో సరుకంతా చెల్లుబడి అయిపోయింది కదా. హాయిగా ఇంటికి పోయి పడుకొంటే, వీళ్ల కే రోగమో, రొచ్చో వచ్చిందనుకొని, వాళ్ళే సర్దుకుపోతారు. ఇప్పటికే ఆలస్యమైపోయింది. అక్కడ సరుకందించేసి, నే నింటికి పోతాను. ఈ రాత్రి కెవడైనా టీ నీళ్లతో సర్దుకు పోతా డన్న యిది ఉంటే, ఆ కాసిని డబ్బుల కోసం నీకు ఓపిగ్గా ఉంటే ఉండు. లేకపోతే నీ యిష్టం!" అని వెంకట రత్నం, సైకిలెక్కి నాయుడి పొలంకేసి దారి తీశాడు.

'ఎప్పుడో వచ్చే నాప సన్నాసి బేరాల కోసం, ఈ కుర్ర వెధవలిలాగే తట్ట తగలేస్తారు. సరేలే, టీ నీళ్ళే పోసి, ఈ రాత్రికెలాగో సర్దిచెప్తా. కాని, దుకాణం మూస్తానా?' అనుకొంటూ, గళ్ళాపెట్టె ముందు కూర్చున్నాడు అప్పలస్వామి.

'దొంగనాయాల, చెడుగుడు ఆటలో దెబ్బతిన్న స్నేహితుడికి కట్టు కట్టమంటే, ముందు డబ్బు పెట్టి మరీ మాట్లాడమన్నాడు, ఆ రంగనాథం డాక్టరు! వీడి బండారం బయటపడింది! వీణ్ణి కాస్త ఆట పట్టిస్తేనే కాని, నా పేరు వెంకటరత్నం కాదు! అయినా నాయుడు పెళ్ళాం కూడా ఎంత బరి తెగించింది! ఆ వెధవ నాయాల మోజులో పడిపోయినట్లుంది. ఈ పెద్ద కొంపల్లో వ్యవహారాలిలానే ఉంటాయి కాబోలు!' అని పరిపరి విధాలా ఆలోచిస్తూ, వెంకటరత్నం నాయుడి పొలం చేరాడు. పడమటి చెక్కలో ఉన్న కళ్ళం చుట్టూ, నాలుగైదు గాస్‌లైట్లు వెలుగుతున్నాయి. కుప్పల్ని నీరసంగా పడగొడ్తున్నారు. నీరసంగా ఉన్న కూలీలు. నెమ్మది నెమ్మదిగా డ్రైవరు, ట్రాక్టరుతో గడ్డి

తొక్కుతున్నాడు.

నేరేడు చెట్టు క్రింద, చీకటి నీడల్లో, పడక్కుర్చీలో చుట్ట కాలుస్తూ కూర్చున్నాడు చౌదరి. వెంటరత్నాన్ని చూస్తూనే, "ఇంత ఆలస్యమైందేమిటోయ్? ఇక్కడ వీళ్లందరూ నజ్జుపడిపోయారు. త్వరగా వెళ్ళి, అందరికీ తలో బుడ్డీ అందించి రా," అన్నాడు విసుక్కుంటూ. వెంకటరత్నం, సైకిల్ని కళ్ళం దగ్గరగా తీసుకువెళ్లాడు. పని చేస్తున్న ఇరవై మందీ ఒక్కసారిగా ఎగబడ్డారు. వెంకటరత్నానికి శ్రమ లేకుండా, తమంత తామే, తలో బుడ్డీ ఎగరేసుకు పోయారు. దగ్గరగా వచ్చిన ట్రాక్టరు డ్రైవరుకి ఓ బుడ్డి అందించి, వెంకటరత్నం దూరంగా తప్పుకొన్నాడు. కాలే కడుపులకి మందు పట్టించి, కూలీలు కదం తొక్కడం ప్రారంభించారు. నాయుడు నవ్వుకొంటూ వెంకటరత్నాన్ని దగ్గరగా పిలిచాడు. "ఇంకా ఎంత సరుకు మిగిలింది?" ప్రశ్నించాడు.

"ఇంకా పది సీసాలున్నాయి దొరా. ఇక్కడే మీ పక్కనే పెడ్తాను," అంటూ, వెంకటరత్నం కారియర్‌కి తగిలించిన తొట్టిని తీసి, నాయుడి పక్కగా పెట్టాడు.

"సరే కష్టపడి తెచ్చినందుకు, నువ్వూ ఓ పట్టు పట్టించు. డబ్బు విరక్కోసుకోన్లే!" అన్నాడు, నాయుడు నవ్వుతూ. వెంకటరత్నం, ఓ క్షణం సందేహించాడు. నాయుడి కుర్చీ పక్కన గడ్డిలో కూలబడుతూ, ఓ సీసా అందుకున్నాడు. తృప్తిగా నవ్వుకుంటూ, నాయుడు మాగన్నుగా నిద్ర తీశాడు.

12

మంచం మీద వాలిన వర్ధనం, తీయటి ఆలోచనలతో, ఖాళీగా ఉన్న పక్కను రంగనాథంతో ఊహించుకొంటూ, మత్తుగా తలగడ కింద చెయ్యి పెట్టింది. చేతికేదో తగలడంతో, లేచి లైటు వేసింది.ఎర్రగా మెరుస్తున్న చిట్లిపోయిన గాజు! దానికేసే గుడ్లప్పగించి చూస్తూ కూర్చుండిపోయింది, చాలా సేపు. అప్పుడప్పుడు తను తప్పు పని చేస్తున్నానే అన్న ఆలోచన వచ్చే వర్ధనం ఒక్కసారిగా నవ్వుకొంది. ఇప్పుడు తను మొగుణ్ణి మోసం చేస్తోందన్న బెంగ లేదు! ఎవరి జీవితాల్ని వాళ్ళు నందనవనంగా చేసుకొంటున్నారు. మరుక్షణంలో, మొగుడు ఇంట్లోనే అంత తెగించి వ్యవహరిస్తోన్నందుకు విస్తుపోయింది. 'ఆడదానివై యుండీ, నువ్వే ఇంతకి తెగించినప్పుడు, మొగాడై ఉండి నీ మొగుడా మాత్రం తెగింపెందుకు చెయ్యకూడదూ?!' అని తనకు తానే సమాధానం చెప్పుకొంది. మరుక్షణంలో మనస్సుని బెంగ ఆవరించింది. ఇలా జీవితాలు దాగుడుమూతల్లో ఎంతకాలం జరుగుతాయి? తప్పుడు దారులు ఆటలాడిస్తాయి. నిలకడ లేని ఆలోచనలతో వర్ధనానికి నిద్ర చెదిరిపోయింది. గదిలో ఊపిరాడనట్లనిపించి, హాలు తలుపు తీసుకొని, ముందు వసారాలోకి వచ్చింది. తలుపు తీసిన చప్పుడు వినిపించి, శానాలు నిద్ర మేల్కొన్నాడు.

"ఏమోయ్, ఇంకా నిద్ర పోలేదా?" అని అడిగింది వర్ధనం.

"మంచి నిద్రే పట్టేసిందమ్మా. తలుపు తీసిన చప్పుడు వినిపించి మెలకువ

వచ్చిందంతే!'' అన్నాడు.

''అంటే నీది ఏనుగు నిద్రన్నమాట!'' వర్ధనం నవ్వుతూ అంది.

శానాలు కూడా నవ్వేసి ఊరుకొన్నాడు.

''నీకు పెళ్ళయ్యిందా?'' వర్ధనం హఠాత్తుగా అడిగిన ప్రశ్నకు, శానాలు తబ్బిబ్బై పోయాడు.

''మనువాడి మూణ్ణెల్లయిందమ్మా'' అన్నాడు వాడు సిగ్గుపడుతూ.

''సరేలే, నువ్వింటికి పోయి పడుకో. న్నాకేం భయం లేదులే,'' అంది వర్ధనం నవ్వుతూ. శానాలు సందేహించాడు.

''రాత్రల్లా ఇక్కడే కాపలా పడుకొన్నావని నేనయ్యగారితో చెప్తాన్లే. పర్వాలేదు, నువ్వింటికిపోయి పడుకో.''

''అలాగేనండమ్మగారూ'' అంటూ శానాలు కింద పరిచిన గుడ్డని తీసుకొని వెళ్ళి పోయాడు.

చాలాసేపు అస్తవ్యస్తమైన ఆలోచనల్తో వసారాలో పచార్లు చేసి, వర్ధనం లోపలికి వెళ్ళింది. 'గమ్యం తెలియని మార్గాల్లో ఎంత కాలమిలా గడవాలీ?' అనుకొంటూ జుట్టు పీక్కొంది. ప్రాణం బిగుసుకుపోయినట్లయి చీర విప్పి మూలకి గిరాటు వేసింది. గుండెలు బిగిసినట్లనిపించి, జాకెట్ తీసి, మరో మూలకు విసిరి పారేసింది. ఎదురుగా బల్ల మీద సగం నిండి వున్న విస్కీ సీసా మూత తీసి, అయిదారు గుక్కలు పట్టించేసి, మంచం మీద కూలబడి నిద్ర కోసం తన్నుకోసాగింది.

13

రంగనాథమూ, పేరిశాస్త్రీ పూజారింటికి వెళ్ళారు. తలుపు తాళం వేసి ఉండడం చూసి, ఒకవేళ గుళ్ళోనే పడుకున్నాడేమోననుకొని, రామాలయంలో అడుగు పెట్టారు. గర్భగుడి వరకూ తలుపులన్నీ తెరిచి ఉన్నాయి. పూజారితో పాటు, దీపాలు కూడా ఎప్పుడో ఆరిపోవడంతో, ఆలయం దెయ్యాల గుహలా ఉంది. రంగనాథం ''పూజారీ'' అంటూ టార్చి వేశాడు.

పేరిశాస్త్రి, రంగనాథం ఇద్దరూ ఒకేసారిగా అదిరిపోయి, గుడి బయటకు పరుగెత్తారు. ఇద్దరూ పోయి గంగ రావిచెట్టు చుట్టూ ఉన్న తిన్నె మీద కూలబడ్డారు. పేరిశాస్త్రి వణికిపోతూ అన్నాడు: ''చూశావా, ఊళ్ళో అడుగుపెడ్తూనే రామాలయం పూజారిని కైలాసానికి పంపించేశాడు! నే చెప్తే నమ్మావు కాదు. రాయుడి లిస్టులో తర్వాతి రెండు పేర్లూ మనిద్దరివే!''

''నువ్వన్నట్టుగా ఇది మాటలతో వ్యవహారం కాదు. పోలీసులకి రిపోర్టు చేస్తే?'' రంగనాథం ప్రశ్నించాడు, ఆదుర్దాగా.

''ఏమని చేస్తాం? 'మేమిద్దరమూ కలిసి పూజారి సహాయంతో, రాయుడి కూతుర్ని

చెరిచాం. రాయుడు కక్ష కొద్దీ పూజార్ని చంపేశాడు. మమ్మల్ని ఇంక రక్షించకండీ' అనా! ఈ ఊళ్ళో ఉంటే ప్రస్తుతానికి భూమ్మీద నూకలు చెల్లవు. రాయుడెప్పుడు దెబ్బ తీస్తాడో తెలియదు. ఇప్పుడే మనం ఊరు విడిచి వెళ్ళిపోవాలి!"

"ఇంత రాత్రి వేళ ఎలా?" అని రంగనాథం ఒక్క క్షణం ఆలోచనలో మునిగిపోయాడు. తర్వాత అన్నాడు: "నేను నాయుడు గారింటికి వెళ్ళి, ఏదో వంకతో అర్జంటుగా కారు కావాలని తీసుకు వస్తాను. కాకినాడ పోయి, కారుని నాయుడి మావగారి డ్రైవరుతో పంపించవచ్చు."

"తర్వాత...."

"ఓ నెల్లాళ్ళ పాటు చూద్దాం. నేనింక ఈ ఊళ్ళో ప్రాక్టీసు చెయ్యగలననుకోను. దూరంగా మరో జిల్లాలో ఎక్కడో, ఏదో గ్రామం చూసుకొంటాను. ఇకపోతే నీ సంగతే నువ్వు చూసుకోవాలి."

పేరిశాస్త్రికి ఏడుపొచ్చినంత పనయింది. రంగనాథం మీద ఒక్కసారిగా కసి పెరిగింది. అయినా చేసేదేమీ లేక, అవమానాన్ని భరించాడు. మళ్ళీ రంగనాథమే అన్నాడు: "ఇద్దరమూ ఒకేసారిగా కట్ట కట్టినట్టుగా ఊరు విడిచి వెళ్ళడం, ఎవరికైనా అనుమానం కలిగించదూ?"

"పూజారికీ మనకూ ఉన్న లావాదేవీలు, ఒక్క రాయుడి కుటుంబానికి తప్ప మరెవరికీ తెలియదు. పూజారి అంతు చూసిన రాయుడు, ఈ విషయంలో మౌనంగా ఉండక తప్పదు!"

"అవును. నువ్వన్న మాటల్లో నిజం లేకపోలేదు. అయినా మన జాగ్రత్తలో మనముండాలి. అందుకని నువ్వో పనిచెయ్యి. నువ్వు మీ యింటికి పోయి, నాలుగైదు రోజుల వరకూ యిల్లు కదలకు. చుట్టూ నలుగురున్న వాడివి కాబట్టి, రాయుడు నిన్నేమీ చెయ్యగలడనుకోను. తర్వాత వీలును బట్టి ఎలా చెయ్యాలో, అలా చేద్దువుగాని."

రంగనాథం తన దారి తాను చూసుకొంటున్నాడు. తను కాకినాడ మట్టుకు వెళ్ళి ఎక్కడుంటాడు? రంగనాథం నీడ తప్ప మరో దారి లేదు. ఆ నీడ నివ్వడానికి రంగనాథం సిద్ధంగా లేడు. తనకు భుక్తి ఎలా గడుస్తుంది? పేరిశాస్త్రికి నడుం విరిగినట్లయింది. నిరాశ హృదయాన్ని నింపేసింది. తన చేతకానితనానికి తనే అసహ్యించుకొంటూ, రంగనాథంతో మరి మాట్లాడకుండా, లేచి వెళ్ళిపోయాడు. రంగనాథం పేరిశాస్త్రి భారం వదిలినందుకు లోలోపల సంతోషించక పోలేదు, ఒక్క క్షణం. రాయుడు తరుముకొస్తున్నాడేమో అన్నంత భయంతో నాయుడింటికేసి పరుగెత్తాడు, మరుక్షణం.

14

నాయుణ్ణింటి దగ్గర దిగబెట్టిన నర్సిగాడికేమీ పాలుపోలేదు. వాడికి గుండెలు కరిగిపోయాయి. అనాలోచితంగా తను చేసిన ద్రోహానికి, రాయుడి కుటుంబం రోడ్డున పడింది. తనిప్పుడు రాయుడు దొర కేవిధంగా సహాయం చెయ్యగలడు? మాయ

మాటలు చెప్పి, డబ్బాశ చూపించిన నాయుణ్ణి నిలదీసి నాలుగూ అడగాలి. దానికి వాడికి గుండె ధైర్యం చాల్లేదు. 'సర్లే, ఈ డబ్బున్న నాయాళ్ళకి కష్టాలొచ్చినా అవే సర్దుకుపోతాయి! ఇప్పటికే వాళ్ల గొడవల్లో అనవసరంగా ఇరుక్కొన్నాను. ఇంక మళ్ళీ మనకెందుకు?' అని సరిపెట్టుకొని, మాలగూడెం వైపు నాలుగైదడుగులువేసి, మళ్ళీ మనసొప్పక నాయుడి పొలం కేసి దారి తీశాడు.

నర్సిగాడు నాయుడు పొలం చేరేసరికి, జనం పని జోరులో ఉంది. మాగన్నుగా కునుకు తీస్తున్న నాయుడి పక్కగా నిల్చుని, "దొరా," అని పిల్చాడు. పక్కనే గడ్డిలో పడుకొన్న వెంకటరత్నం నిద్రలో కదిలాడు. నాయుడికి మెలకువ వచ్చింది. నర్సిగాణ్ణి చూస్తూ, 'ఏరా, పనుందని కబురంపితే, నీ జట్టుని పంపించి నువ్వు రాలేదు. నువ్వు లేకపోతే ఆ వెధవలు సరిగ్గా పని చెయ్యరు. రెండొందలు తగలెట్టి ఇంత మందు పోసిన తర్వాత, నాలుగడుగులు వేస్తున్నారు" అన్నాడు.

"మా ఇంటిదానికి వంట్లో ఆరోగ్యం లేక రాలేకపోయాను" నర్సిగాడన్నాడు.

"మరేదీ కానివేళ ఇప్పుడెందుకొచ్చినట్లు? పనులున్నప్పుడు రమ్మని కబురంపితే రాక, పనులు లేనప్పుడు మా కడుపులు మాడ్చేస్తున్నారని గొడవ చెయ్యడం మట్టుకు వచ్చురా నీకు! సరేలే, నువ్వో కాస్తంత మందు పట్టించి, నాలుగు బూతులు తిడితే, తెల్లవారేలోగా పని జరిగిపోతుంది!" అన్నాడు నాయుడు.

నాయుడితో మాట్లాడ్డానికి తనకు ధైర్యం కావాలి. ఆ ధైర్యం కోసమని నర్సిగాడో సీసా తీసుకొని ఖాళీ చేసేశాడు. మూతి తుడుచుకొనే సమయానికి వాడికి ధైర్యం వచ్చేసినట్లనిపించింది. దాంతో గొంతు సవరించుకొని, నెమ్మదిగా అన్నాడు: "రాయుడు దొర కలిశాడు!"

"ఏమిటీ, రాయుడు నిన్ను కలిశాడా?!" నాయుడు బిత్తరపోతూ అడిగాడు.

"అందుకే కద, ఇంత రాత్రివేళ ఇక్కడికొస్త! మీరేమీ అనుకోకపోతే ఓ మాటంటాను దొరా!"

చెప్పమన్నట్లుగా చూశాడు నాయుడు.

"మనందరం కలిసి రాయుడి దొర కన్యాయం చేసేసినాం. దానికా దొర విచారించటం లేదు కానీ, కూతురి జీవితం గంగపాలయిందని ఇదై పోతున్నాడు".

నర్సిగాడి మాటలు విన్న నాయుడికి కొంత ఆశ్చర్యమే కలిగింది. అంటే రాయుడు తన మీద విరుచుకుపడకపోవచ్చును. మనసులో కొంచెం ధైర్యం కలిగింది.

"బావుందిరా, ఏదో తొందరపాటులో ముందు వెనుక లాలోచించకుండా అత గాణ్ణన్యాయం చేసినందుకు బాధపడ్తోనే ఉన్నాను. మరి తండ్రి ఇంట లేనప్పుడు, కూతురు చేసిన పనికి మనమేం చేస్తాం?"

నర్సిగాడు కోపంగా అన్నాడు: "అక్కడే అందరమూ పొరబడిపోయాం. ఆ పూజారిగాడి సహాయంతో రంగనాథం డాక్టరూ, పెద్ద పంతులు కొడుకు పేరిశాస్త్రీ కలిసి, బలవంతంగా

ఆ ఆడకూతుర్ని చెరిచేశారు. మీరు చెంపలేసుకొంటే, కటకటాల వెనక్కు వెళ్ళిన బాధ మర్చిపోగలడు కాని, మచ్చ పడిన కూతురి జీవితాన్ని బాగు చేసుకోగలడా, దొరా?!"

నాయుడు స్తబ్ధుడై పోయాడు. పొలం గట్లకి దూరంగా చీకట్లో గుంటనక్కల అరుపు లొక్కసారిగా, భయంకరంగా వినిపించాయి నాయుడికి. నర్సిగాడు జరిగింది చెప్తోంటే, నాయుడికి బుర్ర తిరగడం ప్రారంభించింది. ఎంత దారుణం జరిగిపోయిందని! తన చేతుల్తో ఎత్తుకొని ఆడించిన మంగని, కసాయి వాళ్ళ చేతుల్లోకి తను పరోక్షంగా తోలాడు. ఎన్నో జన్మల పాపాన్ని, తను ఈ ఒక్క జన్మలోనే చేశాడు. ఈ పాపాన్ని ఎన్ని జన్మల్లో అనుభవిస్తే తన పాపానికి నిష్కృతి లభిస్తుంది? నాయుడు రెండు చేతుల్తోటీ, తల పట్టుకొన్నాడు బాధగా. మత్తెక్కుతున్న నర్సిగాడు నాయుడి కేసి చూస్తూ, నేల మీద చతికిలబడి మరో సీసా అందుకొన్నాడు.

ఉన్నట్టుండి కళ్ళం లోంచి అరుపులు వినవచ్చాయి. నాయుడు దిగ్గున లేచి అటు వెళ్ళాడు. ట్రాక్టరు నడుపుతున్న డ్రైవరు స్టీరింగ్ వదిలి, రెండు చేతుల్తోటీ కడుపు పట్టుకొని, బాధతో మెలికలు తిరిగిపోతూ కింద కురికేశాడు. ట్రాక్టరు తిన్నగా వెళ్ళి పక్కనే ఉన్న బోదిలోకి దిగబడి ఆగిపోయింది. లగెత్తి అరుస్తోన్న కూలీ జనం కొంతమంది కిందపడి కొట్టుకోసాగారు. కొంతమందికి వాంతులొచ్చి రక్తం కక్కుకొంటున్నారు. "ఓర్నాయనోయ్, కళ్ళు మసగలు కమ్మేశాయిరోయ్!" అంటూ మరికొంతమంది అడ్డదిడ్డంగా పరుగెడుతూ కూలబడిపోయారు.

నాయుడి కొక్కసారిగా మతిపోయింది. 'కొంప మునిగింది? ఇప్పుడేం చెయ్యాలి? ఈ నాటు సారాలో విషమేదో కలిసింది!' నాయుడికి వళ్ళంతా చెమట పట్టేసింది. పరుగున వెళ్ళి వెంకటరత్నాన్ని కుదిపాడు. వాడు బాధగా మూలిగి, కళ్ళు తెరిచి, బాధతో తన్నుకోసాగాడు.

నాయుడు గాభరాగా అడిగాడు: "ఇదేమిటోయ్, ఏం సరుకు తీసుకొచ్చావు? అందరి కందరూ ఒక్కసారే పడిపోయారు!"

"ఏమో తెలియదు బాబూ! ప్రాణాలు పోతున్నాయి. మీరు త్వరగా వెళ్ళి సహాయన్ని తీసుకురండి"- వెంకటరత్నం దీనంగా అన్నాడు.

సగం ఖాళీ అయిన రెండో సీసాని పట్టుకొని నర్సిగాడు అచేతనంగా చూస్తూ ఉండిపోయాడు. నాయుడు వాడి చేతిలో సీసా లాగి పారేశాడు: "నేను ఊళ్ళోకి వెళ్ళి జనాన్ని తీసుకొస్తాను. అమ్మగారొచ్చారో లేదో తెలియదు. ఒకవేళ వస్తే, వెంటనే కారులో జనాన్ని తీసుకొస్తాను. ఎడ్లని బళ్ళకు కట్టి, వీళ్ళందర్నీ ఊళ్ళోకి తీసుకుపోవచ్చు. ఒకవేళ కారు లేకపోతే, గుర్రబ్బళ్ళ మీద తీసుకొస్తాను. ఒరేయ్ నర్సిగా, నువ్వు నోట్లో వేళ్ళెట్టుకొని కక్కడానికి ప్రయత్నించు," అని, వెంకటరత్నం సైకిలు తీసుకొన్నాడు.

"అయ్యా, అమ్మగారు తిరిగొచ్చేశారు. డాక్టరు రంగనాథం కూడా అమ్మగారితో పాటు కారులో వచ్చాడు. మీరు ముందరగా కారు తీసుకొని, జనంతో పాటు, డాక్టర్ని

కూడా తీసుకురండయ్యా. ప్రాణాలు పోతున్నాయి!'' వెంకటరత్నం అతి ప్రయత్నం మీద అనగలిగాడు.

''వాళ్ళు రావడం నువ్వు చూశావా?'' నాయుడు ప్రశ్నించాడు.

ఏదో అనబోయిన వెంకటరత్నం, అంత బాధలోనూ మనసు నదుపులో పెట్టుకొన్నాడు. దాచి డబ్బు చేసుకొందామన్న రహస్యాన్ని, పదిలంగానే ఉంచుకొన్నాడు. ''మా కొట్టు మలుపులో...'' అని ఇంకా ఏదో చెప్పబోయిన వెంకట రత్నం స్పృహ తప్పి పడిపోయాడు.

నాయుడు మరింక ఆలస్యం చెయ్యలేదు. పులి మీద పుట్రలా ఒకదాని తర్వాత ఒకటి, మీద పడిన అవాంతరాలతో అదిరిపోయిన నాయుడు. వణుకుతున్న కాళ్ళతో, మొద్దుబారి పోయిన మెదడుతో సైకిలు తొక్కుకుంటూ ఊరు దారి పట్టాడు. మొద్దు బారిన ఆలోచనల్లో, రంగనాథం కూడా వర్ధనంతో బాటు కారులో రావడమనేది - లీలగా, అస్పష్టంగా, చోటు చేసుకొంది. వర్ధనం తిరిగి వచ్చింది కాబట్టి, తిన్నగా ఇంటికి పోయి ముందరగా కారు తీసుకొని బయటపడితే బావుంటుందని నిశ్చయించుకొని, నాయుడు వడివడిగా సైకిలు తొక్కడం ప్రారంభించాడు.

నాయుడు వెళ్ళిన మరి నాలుగు నిముషాలకి, నోట్లో వేళ్ళెట్టుకొని కక్కడానికి ప్రయత్నిస్తున్న నర్సిగాడికి కక్కురాలేదు కాని, భయంతో ప్రాణాలు మట్టుకు త్వరగా బయటకు వచ్చేశాయి.

15

రంగనాథం నాయుడింటికి చేరాడు రొప్పుతూ. ఆవరణ దాటి, వసారా మెట్లెక్కి ''నాయుడు గారూ,'' అని పిల్చాడు. తలుపులు కొద్దిగా తెరుచుకొనే ఉన్నాయి. ఆ సందులోంచి లోపలి వెలుతురు లీలగా బయటకు కనబడుతోంది. నిద్ర పట్టక తన్నుకొంటోన్న వర్ధనానికి రంగనాథం గొంతు వినబడ్డంతో, లేచి ముందర హాల్లోకి వచ్చి, తలుపు దగ్గర నిలబడి, ''ఎవరూ?'' అని అడిగింది దీర్ఘం తీస్తూ.

''నేను - రంగనాథాన్ని. నాయుడుగారు లేరా?'' ఆదుర్దాగా ప్రశ్నించాడు రంగనాథం.

''గారూ అనక్ఖర్లేదు. పొలం పని మీద చేను కెళ్ళాడు. నువ్వు లోపలికి రా!'' వర్ధనం వెనక్కు తిరిగి, గదిలోకి పోయి మంచం మీద పడుకొంది. రంగనాథం తటపటాయించాడు. నెమ్మదిగా తలుపు తోసుకొని, హాల్లోంచి నడిచి వెళ్ళి, వెల్తురున్న గదిలోకి వెళ్ళాడు. రేగిన జుట్టు, మత్తెక్కిన కళ్ళు. తెల్లటి లంగా - బ్రా. కవ్విస్తున్న కామ దేవతలా ఉన్న వర్ధనాన్ని గుడ్లప్పగించి చూస్తూ ఉండిపోయాడు రంగనాథం.

''అలవాటయిన శరీరమే కదా! ఎందుకలా చూస్తావు?'' వర్ధనం మత్తుగా, కవ్వింపుగా అడిగింది. సమాధానం చెప్పటానికి, రంగనాథం గగన ప్రయత్నమే చెయ్యవలసి వచ్చింది.

"సరసాలకిది సమయం కాదు. నా కర్జంటుగా కారు కావాలి. కాకినాడ వెళ్ళాలి. కారక్కడ మీ నాన్నగారింట్లో వదిలేస్తాను".

"ఎందుకో, అంత అవసరం?"

"నేను గదికి వెళ్ళేసరికి మెడికల్ ఆఫీసరుద్యోగం కోసం, హైద్రాబాద్ నుండి ఇంటర్వ్యూ కాయితం వచ్చి పడుంది. కాకినాడ వెళ్ళి వెంటనే, బస్సు మీద హైద్రాబాద్ వెళ్ళాలి," రంగనాథం ముందుగానే ఆలోచించుకొన్న అబద్ధాల్ని ఆడాడు.

"నా దగ్గర్నుండి దూరంగా పోదామనా? నువు వెళ్ళడానికి వీల్లేదు! నీకా ఉద్యోగం రాకూడదు!" వర్ధనం బాధగా అంది.

"ఉద్యోగం వచ్చి మరో ఊరు వెళ్ళినా, నేనెప్పుడూ నీకుదగ్గరగానే వస్తుంటాను" రంగనాథం అనునయంగా అన్నాడు.

"మరి వచ్చిన వెంటనే రాకుండా, ఇంత ఆలస్యంగా ఎందుకొచ్చినట్లు? ఇలా నా కళ్ళలోకి చూసి చెప్పు. నిజంగా నీకు హైద్రాబాద్ వెళ్ళే పనుందా? ఏదీ? ఇంటర్వ్యూ కాయితం చూపించు."

రంగనాథం ఇరుకున పడ్డాడు: "అది గదిలో ఉంది". రంగనాథం సమాధానంలో బరువు లేదు. వర్ధనం లేచి కూర్చుంది. గుండెల మీద నుంచి బ్రా దిగజారిపోయింది.

"తెల్లారేవరకూ ఒంటరితనాన్ని భరించలేకుండా ఉన్నాను. కాస్త తోడుండరాదూ? ఎప్పుడూ పగల్ని రాత్రి చేస్తున్నావు కాని, ఈ రాత్రిని రాత్రిగా నా దగ్గర గడపరాదూ?!" వర్ధనం చిలిపిగా అడిగింది.

అప్పటికే నరాలు బిగిసిపోయిన రంగనాథం అతి ప్రయత్నం మీద అన్నాడు - "నువ్వు బరితెగిస్తున్నావు. ఇది ప్రమాదాలకి దారి తీయొచ్చు!"

తలగడ కిందనున్న ఎర్రగాజుని బయటకు తీసి, రంగనాథానికి చూపిస్తూ అంది: "ఇంతకాలమూ భయంగానే వ్యవహరిస్తూ వచ్చాను. ఈ గాజుని చూస్తున్నావా? ఇది నాది కాదు. నేనింట్లో లేనప్పుడు, అతగాడు మరో దానితో ఇదే మంచం మీద కులికాదు! నేనూ అదే పని చేస్తే తప్పేముంది కనక?"

వర్ధనం వంటి మీద తెలివి లేకుండా ఆ మాట లంటోందని రంగనాథం గ్రహించాడు. అయినా వర్ధనం ఆహ్వానాన్ని తిరస్కరించలేకపోయాడు. ఒక్క అడుగు ముందుకు వేసి, బుర్ర బద్దలయిన పూజారి రూపం కాళ్ళకు బంధం వెయ్యడంతో ఆగిపోయాడు.

"కారు కావలిస్తే, అలాగే తీసుకువెడుదువుగాని. కాని ఇప్పుడు కాదు, తెల్లారే ముందు." వర్ధనం మొండిగా అని, చేతులు చాచింది. రంగనాథం మరి ఆగలేక, ముందుకి నడిచాడు. చాచిన చేతుల్ని, వర్ధనం రంగనాథం మెడ చుట్టూ పెనవేసింది.

ఆ ఆనందపు ఘడియల్లో తలుపులు తీసి ఉన్నాయన్న ధ్యాస వాళ్ళిద్దరికీ లేకపోయింది.

అదే వాళ్ల కొంప ముంచింది!

16

"అమ్మా, అన్నయ్యొచ్చినట్లున్నాడు. తలుపు కొడుతున్నాడు" అంది పేరిశాస్త్రి చెల్లెలు నిద్ర మత్తులో. నడవలో నులక మంచం మీద పడుకొన్న పేరిశాస్త్రి తల్లి పార్వతమ్మ, తలుపు తీయడానికని లేచింది. పక్కగదిలోంచి విశ్వనాథ శాస్త్రి కోపంగా అరిచాడు: "ఊరంతా అడ్డగాడిదలా తిరిగి అపరాత్రి వేళా, అర్థరాత్రి వేళా ఇష్టం వచ్చినప్పుడు తిరిగి రావడాని కిదేమీ సత్రం కాదు. వెధవని బయటే ఉండనీ. తలుపు తీసావంటే తంతాను."

చెట్టంత కొడుకుని అలా తిడుతుంటే, పార్వతమ్మకి బాధే అనిపించింది. పిల్లిలా బయట నుంచున్న పేరిశాస్త్రికి తండ్రి మాటలు వినిపించాయి. మరో సందర్భంలో అయితే, ఇటువంటి పరిస్థితిలో హాయిగా ఎక్కడో గడిపేసేవాడు. కాని ఇప్పుడు రాయుడి భయం వల్ల, బయట తిరగలేని పరిస్థితి. పేరిశాస్త్రిని నిరాశా, నిస్పృహ మరోసారి ఆవహించాయి. తల్లిని అడ్డం పెట్టుకొని, ఇంతకాలమూ ఆడిన ఆటలింక సాగవని గ్రహించాడు. తనకిప్పుడు రక్షణ అవసరం.

"అమ్మా తలుపు తియ్యవే. ఆ ఉద్యోగంలో చేర్తానని నాన్నగారికి చెప్పు" అన్నాడు దీనంగా.

"ఏమండీ, అబ్బాయి ఉద్యోగంలో చేరతానంటున్నాడు. వాడేదో ఆలోచించు కోవడానికి బయటకు పోయినంత మాత్రాన, ఇలా తలుపులు తియ్యకుండా వాణ్ణి బయట ఉంచడం బావుండదు. నలుగురికీ తెలిస్తే నవ్వులాటగా ఉంటుంది!" అంది పార్వతమ్మ ఇద్దరికీ వినబడేటట్లుగా. విశ్వనాథ శాస్త్రి మాట్లాడలేదు. పళ్ళు కొరుక్కుంటూ మంచం మీద దొర్లాడు. పార్వతమ్మ లేచి, నెమ్మదిగా తలుపు తీసి, పేరిశాస్త్రి లోపలికి వచ్చిన తర్వాత మళ్ళీ తలుపు వేసి నిద్రలోకి తృప్తిగా జారుకొంది.

పేరిశాస్త్రి మౌనంగా వెళ్లి వెనక వరండాలో మంచం వాల్చుకొని, దుప్పటి కప్పుకొని పడుకొని ఆలోచించసాగాడు. తనిప్పుడిల్లు కదలకుండా, ఇంటి పట్టున కూర్చోడమనేది అసంభవం. ఉద్యోగంలో చేరకుండా ఏ మాత్రం జాప్యం చేసినా, తండ్రి మెడ పట్టుకొని బయటకు గెంటుతాడు. ఉద్యోగం కోసం ప్రతిరోజూ, దొడ్డం పేట సైకిలు మీద వెళ్లి రావడమనేది ప్రస్తుత పరిస్థితుల్లో సాధ్యం కాని పని. ఏ క్షణంలోనైనా తను రాయుడి కోపానికి ఆహుతి కావచ్చు. ఎవరికీ ఏమీ చెప్పుకోలేని ఇరకాటంలో పడిపోయాడు తను. ఆదుకొంటాడనుకొన్న రంగనాథం, తన దారి తాను చూసుకొంటున్నాడు. కళ్ళు తెలియని కామంతో, తనీ తద్దినాన్ని తెచ్చుకొన్నాడు. మరిప్పుడు మార్గం? ఆలోచనలతో వేడెక్కిన బుర్రలో ఏదో చిన్న మెరుపు మెరిసినట్లయింది. దానికో రూపాన్ని తీసుకొచ్చిన పేరిశాస్త్రి, నెమ్మదిగా మంచం మీద నుంచి లేచాడు. వంటగదిలోకి పోయి, దేముడి గూట్లో ఉన్న

తల్లి తాళాలు తీశాడు. వెనక గదిలో ఉన్న బీరువా తలుపు తీసి, ఇద్దరి చెల్లెళ్ల కోసం తల్లి చేయించిన రెండేసి జతల బంగారు గాజుల్ని, పట్టుచీర మడతల్లోంచి తీసి, జేబులో పెట్టుకొన్నాడు. బీరువా తాళం వేసి, తాళాన్ని దేముడి గూట్లో పడేశాడు. పసుపుగుడ్డ కట్టివున్న హుండీ తీసి, ఉన్న డబ్బంతా జేబులో కుక్కుకొని, దొడ్డి గుమ్మం తలుపు తీసుకొని బయటపడ్డాడు.

కామక్రోధాలే కాదు - భయమనేది కూడా ఎంత పనైనా చేయిస్తుంది. ఆ భయానికి లొంగిపోయే, పేరిశాస్త్రి ఆ నిశ్చయానికొచ్చాడు. అస్తవ్యస్తమైన ఆలోచనలతో పుంత దారమ్మట నడిచి మెయిన్ రోడ్డు చేరుకున్నాడు. పుంత మలుపులో, అప్పలస్వామి కొట్లో సందడి లేదు. అప్పలస్వామి గళ్ళా పెట్టి ముందు కూర్చుని నిద్రకి జోగుతున్నాడు. పేరిశాస్త్రి వడివడిగా అడుగులేసుకొంటూ, అప్పలస్వామి కొట్టుకి ఎగువగా అరమైలు దూరం నడిచి, రోడ్డు పక్కగా నిల్చుని, రాజమండ్రి పోయే లారీల కోసం, ఎదురు చూడసాగాడు.

17

ఉన్నట్లుండి నిద్రలోంచి మేలుకొన్న మంగ, "అత్తమ్మా!" అంటూ ఓ గావుకేక పెట్టింది. సీతమ్మా, రాయుడూ వెంటనే ఉలిక్కిపడి లేచి, మంచం దగ్గరకు వెళ్ళారు. "అత్తమ్మా, కడుపులో చాలా నొప్పిగా ఉం"దంటూ మెలికలు తిరిగిపోసాగింది మంగ.

సీతమ్మ బెంబేలుపడిపోతూ, "దీని కర్థాంతరంగా నొప్పులొస్తున్నాయి. నువ్వు వెంటనే పోయి, ధర్మాసుపత్రి డాక్టరమ్మని తీసుకురా" అని మంగని పొదివి పట్టుకొంది.

రాయుడు వేరు ఆలోచించకుండా బయటకు పరుగెత్తాడు. ఆస్పత్రి ఎలా చేరాడో రాయుడికే తెలియదు. ముందు వరండాలో ముసుగుదన్ని పడుకొన్న చౌకీదారు బాలయ్యని లేపి, నర్సు సంగతి అడిగాడు.

"దానికి కొత్తగా పెళ్లయింది బాబూ. సెలవు మీద పోయింది. మీరేదో చాలా కంగారుగా ఉన్నట్లున్నారు. డాక్టరమ్మ ఊళ్ళోనే ఉందిలెండి. పదండి, వెనక్కు పోయి లేపుదాం"అని బాలయ్య ఆస్పత్రి ఆవరణలో వెనకవైపుగా నడిచాడు. రాయుడు కూడా వెంటనే వెళ్ళాడు. బాలయ్య "అమ్మగారూ!" అంటూ తలుపు తట్టాడు.

"ఎవరూ?"అంటూ విసుక్కుంటూ లేచి తలుపు తీసిన డాక్టరు ఎదురుగా ఉన్న రాయుణ్ణి గుర్తించి, "మీరా!" అంది. రాయుడు తనెందుకు వచ్చిందీ చెప్పాడు కంగారుగా. "ఒక్క క్షణం ఆగండి. ఇప్పుడే వస్తాను" అని లోపలికెళ్ళి మొగుణ్ణి లేపింది. "ఏదో అర్జంటుగా పురిటి కేసు వచ్చింది. మీరు పిల్లాణ్ణి చూస్తూ ఉండండి"అని మందుల బ్యాగ్ తీసుకొని బయటకు వచ్చింది. బాలయ్య బాగ్ అందుకొన్నాడు. రాయుడు ముందు నడుస్తుండగా బాలయ్య వేస్తున్న టార్చి వెలుతుర్లో అడుగులేసుకొంటూ వాళ్ళని అనుసరించింది డాక్టరమ్మ.

డాక్టరమ్మ రాయుడిల్లు చేరిన తర్వాత బాలయ్య్ చేతిలోంచి బాగ్ తీసుకొని లోపలకు వెళ్ళింది. రాయుడూ, బాలయ్యా బయటే ఉండిపోయారు. పది నిమిషాలు పోయిన తర్వాత డాక్టరు బయటకు వచ్చింది.

"సమయం కాకుండా నొప్పులొస్తున్నాయి. కడుపులో బిడ్డ అడ్డం తిరిగిపోయింది. మీరు వెంటనే కత్తెర వేయిస్తేనే కాని లాభం లేదు. ఆ సౌకర్యాలు ఈ చిన్న ఆస్పత్రిలో లేవని మీకూ తెలుసు. మీరు వెంటనే అమ్మాయిని రామచంద్రాపురం పెద్దాసుపత్రికి తీసుకువెళ్ళండి. ఈ ఆస్పత్రి అంబులెన్స్ కూడా లేని దౌర్భాగ్యపు స్థితిలో ఉంది. ఎలాగోలా రామచంద్రపురం చేరడం అవసరం" అన్నది రాయుడితో.

రాయుడు బాలయ్యతో అన్నాడు - "నువ్వు అమ్మగారిని ఆస్పత్రిలో దిగబెట్టి, గుర్రబ్బండి వెంకటేశాన్ని లేపి, బండి తీసుకురమ్మను. నేనీ లోపుగా నాయుడి దగ్గర కారుందేమో చూసొస్తాను. కారైతే త్వరగా వెళ్లవచ్చును. లేనిపక్షంలో బండి ఎలానూ తప్పదు"

బాలయ్యా, డాక్టరూ వెళ్ళిపోయారు.

రాయుడు తనన్న మాటలకు తనే ఆశ్చర్యపోయాడు. ఏమిటీ తను నాయుడి దగ్గరకు కారు కోసం వెడతాడా?! తీరని విధంగా తనకన్యాయం చేసిన నాయుడి దగ్గరకు కారు కోసం వెడతాడా? బిడ్డ మీద మమకారం, గతాన్ని ఒక్కక్షణంలో ఎలా మరిపించేసింది?

"అక్కా, నువ్వు మంగని కనిపెట్టుకొని ఉండు. ఇప్పుడే నేను కారు కోసం ప్రయత్నించి వస్తాను" అని రాయుడు, నాయుడింటికేసి పరుగెత్తాడు.

18

మిన్ను విరిగి మీదపడ్డట్టు, పడగ్గది గుమ్మం దగ్గర నిల్చుండిపోయి, ఎదురుగా ఉన్న దృశ్యాన్ని చూశాడు నాయుడు. గుండె వేగంగా కొట్టుకొంది. రక్తనాళాలు చిట్లి కళ్ళెర్రబడ్డాయి. ప్రళయకాల రుద్రుడై, "ఏమిటీ ఘోరం?" అని గర్జించాడు.

ఆనందపుటలల్లో తేలిపోతున్న రంగనాథం, వర్ధనం ఒక్కసారిగా హడలిపోయి లేచి కూర్చున్నారు. ఇద్దరి ముఖాల్లోనూ కత్తివాటుకు నెత్తురు చుక్కలేదు. వంటి మీద నూలుపోగు కూడా లేని వర్ధనం, దుప్పటిని మీదకు లాక్కొంది. రంగనాథం మంచం మీద నుంచి కిందకు జారాడు. రంగనాథానికి తన ఆయువు మూడిందని తెలిసింది. ఆ ప్రాణ భయం ఎక్కడలేని తెగువనీ ఇచ్చింది. ఉన్న శక్తినంతా కూడగట్టుకొని, ఒక్క ఉదుటున లేచి, నాయుణ్ని పక్కకు తోసి పారిపోవాలని ప్రయత్నించాడు. దూసుకుపోతున్న రంగనాథం చెయ్యిని ఉడుంపట్టులా పట్టి, ఒక్క గుంజు గుంజాడు నాయుడు. రంగనాథం గూడులోంచి జబ్బ బయటకొచ్చింది. బాధతో విలవిల్లాడిపోయాడు.

"నన్నొదలండి. ఇందులో నా దోషం లేదు. పనుండి కారు కోసం వస్తే వర్ధనమే నన్ను ఇరకాటంలో పెట్టేసింది!" రంగనాథం ఏడుస్తూ అన్నాడు.

"ఇదీ ఒక్క రోజు వ్యవహారమే కాదనీ, వర్ధనం కూడా తోడు దొంగేనని మీ ఇద్దరి వాలకం చూస్తూంటేనే తెలుస్తోంది. రాయుడి కూతురు కూడా, నిన్నూ, పేరిశాస్త్రిని కలిసి, కావాలనే చెరచమందిరా తొత్తుకొడకా! తల్లి లాంటి మరో ఆడదాని కళ్లెదుటగా కావాలనే చెరిపించుకొందిరా దొంగ నాయాలా!"

నాయుడా క్షణంలో, పొలంలో విలవిలలాడుతున్న ప్రాణుల సంగతి మర్చిపోయాడు.

"పదరా, లంజకొడకా, మీ ముగ్గుర్నీ కలిసి ఇప్పుడే ఉప్పు పాతర వేస్తాను!"

రంగనాధం బేజారెత్తిపోయాడు. బాధ భరించలేకపోతున్నాడు. చెయ్యి వదులుగా వేలాడుతోంది. అప్పటికప్పుడే గూడంతా వాచిపోయింది.

"మీకా అవసరం లేదు. పూజారిని రాయుడు బుర్ర బద్దలుకొట్టి చంపాడు! జన్మలో మరి ఇటువంటి పని చెయ్యను! నన్ను వదలండి ప్లీజ్!"

"మంచిపనే చేశాడు. అందుకనే బెదురుపుట్టి పలాయనం కోసం, కారు కోసం వచ్చి ఉంటావు! అవునా?"

రంగనాధం మాట్లాడలేదు. వర్ధనం కొయ్యబారిపోయి రంగనాధం కేసి అసహ్యంగా చూస్తూ ఉండిపోయింది.

"ప్రాణభయం వెన్నాడుతోన్నా, నీ దాహం తీర్చుకోడానికి వెనుకాడని గుండెలున్న బంటువిరా! నిన్ను ప్రాణాలతో వదిలితే, ఇంకా ఎన్ని కొంపలు కూలుస్తావో! లే!" నాయుడి వెర్రి ఆవేశంతో రంగనాధం గొంతుక చుట్టూ చేతులు బిగించేశాడు. భయ విహ్వల అయిన వర్ధనం కళ్లెదుట నాలికా, గుడ్లూ బయటకు తన్నుకొచ్చి, రంగనాధం ప్రాణాలు వదిలేశాడు.

ఎర్రగాజుని చూపించి రంగనాధంతో చేసిన తర్కం, మొగుడి ముందు సాగదని వర్ధనానికి తెలుసు. మొగుడికేసి దీనంగా చూడ్డం తప్ప, మరేమీ చెయ్యలేకపోయింది.

"కారు తాళాలెక్కడ?" నాయుడు గర్జించాడు. వర్ధనం బల్ల మీదనున్న హాండ్ బాగ్ కేసి చూసింది. నాయుడు తాళాలు తీసుకొన్నాడు.

"ఈనాటితో నీకూ, నాకూ బంధం తీరిపోయింది. ఇదింక మాటలకు సమయం కాదు. నా తెలివితక్కువ మూలాన, నమ్మకద్రోహం చేసినందుకు, నాకు తగిన శిక్షే లభించింది. వస్తాను!"

నాయుడు గిరుక్కున తిరిగి, బయటకు వచ్చి తలుపులాగి, బయట కసిగా గొళ్ళెం పెట్టి, హాల్లోంచి బయటకు వచ్చాడు. వసారా మెట్లు దిగి, ఆవరణలో ఓ మూలగా ఉన్న కారు కేసి నడుస్తున్న సమయంలో, "నాయుడూ!" అన్న రాయుడి పిలుపు విని ఎక్కడివాడక్కడే నిలిచిపోయాడు.

19

"నాయుడూ! గతాన్ని తవ్వి నీ మీద కక్ష సాధించుకోడానికి రాలేదు. అర్థాంతరంగా

నొప్పులొచ్చి, నా కూతురు నరకయాతన పడ్తోంది. రామచంద్రపురం ఆస్పత్రికి తీసుకువెళ్లి, కత్తెర వేయిస్తే కాని పిల్ల గండం గడిచి బయటపడే మార్గం లేదు. నువ్వు నీ కారులో నా కూతుర్ని అక్కడకు తీసుకువెళ్ళాలి''-రాయుడు, నాయుడి చేతులు పట్టుకొంటూ అడిగాడు. చీకట్లో నాయుడి కళ్ళమ్మట కారుతున్న నీళ్ళని, రాయుడు గమనించలేకపోయాడు.

నాయుడు, రాయుణ్ణి కౌగిలించుకొంటూ, ''నేను చేసిన పాపమే నన్ను దెబ్బ తీసింది! రాయుడూ. నిక్షేపంలాంటి నీ జీవితాన్ని నాశనం చేశాను, నా స్వార్థం కోసం! నా వాళ్ళ స్వార్థం కోసం! చేసిన తప్పులకి తర్వాత క్షమార్పణలు చెప్పుకొంటా కాని ప్రస్తుతానికి వద్దాం. అక్కడ పొలంలో ఇరవై మంది దాకా కాపు సారా వాతకుబడి గిలగిలా కొట్టుకొంటున్నారు. జనాన్ని పోగు చేసుకొని వెళ్దామని కారు కోసం వచ్చాను. ఇప్పుడేం చేద్దాం?'' అన్నాడు.

రాయుడేదో అనబోతుండగానే, నాయుడన్నాడు- ''పద ఇక్కడున్న ఆస్పత్రి సౌకర్యాలతో, వాళ్ల ప్రాణాలు నిలబెట్టడం కష్టం. నేనూళ్ళో పది మంది జనాన్నీ, నాలుగైదు బళ్ళనీ పోగుచేసుకొని ఆ జనాన్ని ఆస్పత్రి దాకా తీసుకొస్తాను. నువ్వు రైస్‌మిల్లు మెకానిక్ సుబ్బరాజుతో నా కారు తీసుకొని, నీ కూతురితో రామచంద్రపురం వెళ్ళు. అక్కడ ఆస్పత్రి వాళ్ళకి సంగతి చెప్పి, అంబులెన్సుల్నీ, సహాయాన్నీ పంపే ఏర్పాట్లు చెయ్యి. ఈలోపుగా మన డాక్టరమ్మ ఏం చెయ్యగలదో చూద్దాం!''

నాయుడి గుండె నిబ్బరానికి, రాయుడు వింతపడుతూ కారులో కూర్చున్నాడు. నాయుడు కారుని చెరువుగట్టు కేసి పోనిచ్చాడు. దార్లో నాయుడన్నాడు. ''నర్సిగాడు జరిగిందంతా చెప్పాడు. నిన్నొక ప్రశ్న అడుగుతున్నాను. నిజం చెప్పు. పూజారిని కాని నువ్వు బుర్ర బద్దలు కొట్టావా?''

రాయుడాశ్చర్యపోతూ అన్నాడు - ''నేను ప్రతీకారం మొదలెడ్తే, నీతో ప్రారంభించేవాణ్ణి. నా కడుపులో బాధ దాచుకోలేక నర్సిగాడితో చెప్పుకొన్నా కాని, లేకపోతే అదీ జరిగేది కాదు. జైలు నాకు చాలా పాఠాలు నేర్పింది. నాలోని వివేకం నన్ను నిగ్రహపర్చింది. అయినా పూజారి బుర్ర బద్దలయిందన్న సంగతి నీకెలా తెలుసు? నాకిదో వార్త!''

''నీకా నేరంలో జోక్యం లేనప్పుడు, ప్రస్తుతానికి నీకు వివరాలు తెలియకుండా ఉండడమే మంచిది. నిజానికి నాకూ తెలియవు వివరాలు. నువ్వు నాలుగైదు రోజుల పాటు రామచంద్రపురంలోనే ఉండిపో''. నాయుడు తృప్తిగా ఆలోచించుకొంటూ, రాయుడితో అన్నాడు. కారు సుబ్బరాజు ఇంటి ముందరాపాడు. హారన్ విని కళ్ళు నులుముకుంటూ లేచాడు, సుబ్బరాజు. రెండు ముక్కల్లో నాయుడు, సుబ్బరాజుని లేవదీశాడు. సుబ్బరాజెలా ఉన్నవాడలాగే వచ్చి కారులో కూర్చుని స్టీరింగు తీసుకొన్నాడు.

రాయుడింటి దగ్గర కారాగింది. ఇద్దరూ వెంటనే కారు దిగారు. మంగని మోసుకొచ్చి కారులో కూర్చోబెట్టారు. ఆశ్చర్యంతో, సీతమ్మ మంగని పొదివి పట్టుకొని, కారులో కూర్చుంది. రాయుడు కూడా కారులో కూర్చుండబోతున్న సమయంలో వెంకటేశు గుర్రబ్బండిని తీసుకొచ్చాడు.

"నీ కారు దొరకని పక్షంలో ఉంటుంది కదాని బండి కోసం ఏర్పాటు చేశాను. నువ్వు వెంటనే వీడి సహాయంతో మరో నాలుగైదు బళ్ళని కుదుర్చుకొని, వాళ్ళనందర్నీ ఆస్పత్రికి తీసుకువెళ్ళు. అక్కడ మంగని ఆస్పత్రిలో చేర్పించిన వెంటనే నేనూ ఇక్కడికొస్తాను' ' అన్నాడు రాయుడు.

"రాయుడూ, నిన్నిక్కడకి నాలుగైదు రోజుల దాకా రావద్దన్నాను. నీ కూతురి క్షేమం నువ్వు చూసుకో. ఇక్కడి వ్యవహారాలు నేను చూసుకొంటాను. సుబ్బరాజూ, పుంత మలుపులో ఒక్కసారి కారాపి, అప్పలస్వామితో, వాడిచ్చిన సరుకు తాగి, జనం చావు బతుకుల్లో ఉన్నారని చెప్పు. వెంకటరత్నం కూడా స్పృహ తప్పి పడున్నాడని చెప్పు. ఆ వెధవని మరింక సారా అమ్మొద్దని కూడా చెప్పు. ఇక్కడ ఈ జనం కాక మరెంతమంది దాని వాతబడ్డారో!" నాయుడన్నాడు, వాళ్లిద్దర్నీ ఉద్దేశించి.

సుబ్బరాజు కారుని స్టార్టు చేసి బయలుదేరాడు.

నాయుడు వెంకటేశు బండిలో కూర్చుని, "చెప్పింది విన్నావు కదా! నన్ను ముందుగా ఆస్పత్రి దగ్గర దింపి, నువ్వు ఊళ్లో ఉన్న బళ్లన్నీ తీసుకురా. ఊఁ కదులు." అన్నాడు. ఏం జరుగుతుందోలీలగా అర్థమైన వెంకటేశు గుర్రాన్నదలించాడు. నాయుడు ఆస్పత్రి దగ్గర దిగి లోపలకు పరుగెత్తాడు. వెంకటేశు ముందుకు సాగాడు. అప్పటికే నిద్రాభంగమై కూర్చున్న బాలయ్య, 'ఏం జరిగింది దొరా?" అంటూ ముందుకు వచ్చాడు.

"డాక్టరమ్మని తీసుకురా" అన్నాడు నాయుడు.

బాలయ్య విస్తుపోతూ వెనక్కు పరుగెత్తాడు. డాక్టరు మళ్ళీ ఏం కొంప మునిగిందే యోమోనని కంగారుపడుతూ వచ్చింది.

నాయుడు జరిగిందంతా నాలుగు ముక్కల్లో చెప్పి అన్నాడు-"రాయుణ్ని అతని కూతురితో పాటు రామచంద్రపురం నా కారులో పంపాను. అక్కణ్ణుంచి అంబులెన్సూ, సహాయమూ వచ్చేలోపుగా, మీరు కాపు సారా వాతబడ్డ జనానికి చేయగలిగింది చెయ్యండి."

"ఎంతమంది జనం?" డాక్టరమ్మ ప్రశ్నించింది.

"ఇరవై మంది పైనే ఉన్నారు."

"ఆస్పత్రిలో ఉన్న విరుగుడు మందు ఇద్దరిక్కూడా చాలదు. అయినా అక్కడ పొలంలో వాళ్లని చూడ్డం కష్టమే అవుతుంది. నేనిక్కడ నాకు వీలైనన్ని మందుల్నీ, ఏర్పాట్లనీ సిద్ధం చేస్తాను. మీరిలోపుగా ఆ జనాన్ని బళ్ల మీద తీసుకొని రండి. రామచంద్రపురం నుండి సహాయం రాగానే, ఎలా వీలుంటే అలా చేద్దాం" అంటూ డాక్టరు ఆస్పత్రిలోకి వెళ్లింది.

"అయ్యా, మీకు బళ్ళవాళ్లందరూ సహాయంగా ఉంటారు కదా! నేనీలోపుగా అమ్మగారికి సహాయం చేస్తాను" అంటూ బాలయ్య కూడా లోపలికి వెళ్ళాడు.

మరో అయిదు నిమిషాల్లో వెంకటేశు, అరడజను గుర్రబళ్లతో తిరిగి వచ్చాడు.

నాయుడు వెంకటేశు బండిలో కూర్చుని, "కంకిపాడు రోడ్లో, నా పొలం తెలుసును కదా! అక్కడకు పోనియ్" అన్నాడు.

ఒకదాని వెనుకగా మరొకటి. ఆ చీకటి రాత్రిలో గతుకుల రోడ్డమ్మట పడి, ఆ బళ్ళన్నీ నాయుడి పొలంకేసి దౌడు తీయసాగాయి.

20

వర్ధనం ఎర్రగాజు కేసి చూస్తూ కూర్చుండిపోయింది. రంగనాధం కట్టె కేసి అప్రయత్నంగా కళ్ళు తిరిగాయి. తను కవ్వించి, కదిలించిన రంగనాధం శరీరం నిర్జీవంగా పడి ఉంది. తనను కదిలించి, కవ్వించి, మురిపించిన రంగనాధం శరీరం, నిర్జీవంగా, భయంకరంగా తనకేసి చూస్తోంది. గదిలో ఆ కట్టెను తోడుగా ఉంచి, తలుపు గొళ్లెం పెట్టి, చాలా కఠోరమైన శిక్ష విధించి మరీ వెళ్ళాడు. బలవంతంగా దృష్టిని ఎర్రగాజు మీదకు తిప్పుకొంది. తన మూర్ఖత్వం వల్లా, తనను కన్నవాళ్ళ మూర్ఖత్వం వల్లా, నిక్షేపంలాంటి జీవితంలో నిప్పులు పోసుకుంది! తను చేసిన తప్పులు మంటలు మండుతూ చుట్టూ వలయాన్ని గీస్తున్నాయి. ఎర్ర గాజులోంచి భయంకరమైన జ్వాలలు తనను చుట్టు ముట్టుతున్నాయి. వాటి నుండి తప్పించుకోలేదు. తప్పించుకొన్నా తన జీవితం, ఆ చిట్లి పోయిన గాజులాగే వ్యర్థం. బతికి తను లోకం ముఖం చూడలేదు.

వర్ధనం ఓ నిశ్చయానికొచ్చేసింది. మంచం మీదనుంచి లేచి, మూల గిరవాటు వేసిన చీరని తీసి, పై దూలం మీదకి విసిరింది.

21

రోడ్డు వారగా నుంచున్న పేరిశాస్త్రి ఒక పది పదిహేను లారీలను ఆపడానికి ప్రయత్నించాడు. లారీల నిండా సరుకు వేసుకొని, కడుపు నిండా సరుకు నింపుకొని, రాత్రిపూట లారీలు నడిపే డ్రైవర్లకి, మనుషుల మీద నుంచి పోవడం తప్ప, మనుషులను చూడగానే ఆపుచేసే అలవాటు ఉండదు. చేతులెత్తి విసుగెత్తిపోయాడు పేరిశాస్త్రి. అతగాడికేం చేయాలో పాలుపోలేదు. నడక తప్ప మరో గత్యంతరం లేదు. అప్పలస్వామి దుకాణం దగ్గరుంటే లారీలు దొరకడం సులువు. కానీ పేరిశాస్త్రికి, అప్పలస్వామి కంటపడ్డం ఇష్టంలేదు. 'సరేలే, మరో నాలుగైదు లారీలని ప్రయత్నించి చూద్దాం. లేకపోతే రామచంద్రపురం వరకూ నడక సాగించి, ఉదయమే ఏ మొదటి బస్సో పట్టుకొని రాజమండ్రికి పోవచ్చు' అని నిశ్చయించుకొన్న పేరిశాస్త్రికి దూరంగా పాలెం పుంతలోంచి వస్తున్న కారు లైట్లు, తాటిచెట్ల మధ్యగా కన్పించాయి. 'వీడింత ఆలస్యంగా బయలుదేరాడేమిటి? అయితే ఎలాగో కారు సంపాదించాడన్నమాట. ఘటికుడు!' అనుకొన్నాడు కసిగా.

సుబ్బరాజు, మలుపు దగ్గర కారాపి హారన్ మోగించాడు. ఇద్దరు ముగ్గురు డ్రైవర్లకి టీ నీళ్లు కలుపుతున్న అప్పలస్వామి బయటికి వచ్చాడు.

సుబ్బరాజన్నాడు: "ఒరేయ్, దొంగసన్నాసీ! నువ్వు సప్లై చేసిన మందు తాగి అక్కడ

జనం చావుబతుకుల్లో ఉన్నారు. నీ తమ్ముడు వెంకటరత్నం కూడా స్పృహ లేకుండా పడి ఉన్నాడు. నాయుడు దొర నీకు కబురు చేయమన్నాడు. ఆ లాటులో మందు ఇంకా ఎంతమందికి పోసావో, ఏమిటో? నేను రామచంద్రపురం ఆస్పత్రికి సహాయం కోసం పోతున్నాను''.

అప్పలస్వామి ఏదో మాట్లాడబోయేంతలో, సుబ్బరాజు కారు కదిలించి, మెయిన్ రోడ్ ఎక్కి, ఏక్సిలరేటర్ మీద కాలు పూర్తిగా నొక్కేసాడు.

అప్పలస్వామి లబోదిబోమన్నాడు. బయట బెంచీల మీద కూర్చున్న డ్రైవర్లంతా విన్నారు. "ఇవ్వాళ మన అదృష్టం బాగుందిరా, వీడి దగ్గర మందు లేకపోవడం మూలాన. పదండిరా పోదాం" అంటూ లేచారు.

అప్పలస్వామి, "నన్ను కాస్త కంకిపాడు రోడ్లో దింపి పొండ్రా. నా తమ్ముడు అక్కడ స్పృహ లేకుండా పడున్నాడు" అన్నాడు వాళ్ళతో దీనంగా.

"ఓర్నాయాలా, అదేమైనా దార్లో ఉందనా. నీకోసం దారి మళ్ళించి వెడ్తే, ఆ నాటు రోడ్లో మా లారీలు తిరగబడ్తాయి. అంతదాకా ఎందుకు, ఈ పుంతలోనే దిగబడిపోతాయ్. ఆస్పత్రి నుంచి సహాయం వస్తుందంటున్నాడుగా. ఇక్కడే కాసుక్కూర్చుని వాళ్ళతో పాటు నువ్వూ వెళ్ళొచ్చు. ఇదో పోలీస్ కేసవక మానదు. అనవసరంగా మేము ఇరుక్కుపోతాం.'

అప్పలస్వామి అసహాయుడై చూస్తూండగా, వాళ్లు లారీ ఎక్కి కోటిపల్లి కేసి పోయారు. అప్పలస్వామి దిగులుగా లోపలికి వెళ్ళాడు. టీ పొడుం వేసిన నీళ్ళు మరిగి పొంగి, పొయ్యిలో పడిపోతున్నాయి. ఉన్న ఒక్క పుల్లపెరుగు ముంతని సంచిలో పెట్టుకొని, చేల కడ్డంబడి, నాయుడి పొలంకేసి పరుగెత్తసాగాడు అప్పలస్వామి.

మంగ ఉండుండీ మెలికలు తిరిగిపోతోంది. సీతమ్మ ధైర్యాన్ని కూడగట్టుకొని మంగను పట్టుకొని కూర్చుంది. రూపం లేని ఆలోచనలోకి జారుకొంటూ, రాయుడు కళ్ళు మూసుకొని కూర్చున్నాడు. ఇటు రాయుడి కూతురు పరిస్థితి. అటు చావుబతుకుల్లో ఉన్న జనం పరిస్థితీ పూర్తిగా అర్థం చేసుకున్న సుబ్బరాజు, కారు స్పీడుగా పోనిస్తున్నాడు.

కారు లైట్లు కాకినాడ వైపు కాకుండా, రాజమండ్రి రోడ్డు వైపు మళ్ళడం చూసి పేరిశాస్త్రి విస్తుపోయాడు. 'కాకినాడ పోతున్న వాడిటు రాజమండ్రి దారి పట్టిచ్చాడేమిటి?! సరేలే, వాడేదో ప్లాను మార్చుకుని ఉంటాడు. ఇదీ నా మంచికేమో, దారికడ్డంగా నుంచొని కారాపితే, కనీసం రాజమండ్రిలో వదలకపోడు' అనుకొన్నాడు పేరిశాస్త్రి.

ఉన్నట్లుండి హెడ్‌లైట్ల వెలుతుర్లోకి అడ్డంగా వచ్చి చేతులు చాచిన పేరిశాస్త్రిని సుబ్బరాజు చాలా ఆలస్యంగా చూశాడు. బ్రేకులు వేయడానికి సుబ్బరాజు చేసిన ప్రయత్నం, చివరి క్షణంలో పక్కకు తప్పుకుందామని పేరిశాస్త్రి చేసిన ప్రయత్నమూ - విఫలమే అయ్యాయి. ఎడం వైపు కారు చక్రాలు పేరిశాస్త్రి మీద నుంచి వెళ్లిపోయాయి. కారు స్వాధీనం తప్పి రోడ్డుకి కుడివైపున వున్న చెట్టుకెళ్ళి గుద్దేసింది. కారు, కారులోని జనం తుక్కయిపోయారు.

చేలకడ్డం పడి చీకట్లో పరుగెడుతున్న అప్పలస్వామి కాళ్లలో సత్తువ తగ్గి గుండెలు బిగపట్టాయి. ఒక క్షణం ఆగాడు. ఆగినవాడు మరి ముందుకు కదలలేకపోయాడు. ఉధృతంగా గుండెనొప్పి వచ్చి, కుప్పగా కూలిపోయాడు. సంచిలోని పెరుగు ముంత బద్ధలయ్యింది.

22

బళ్ళు నాయుడి పొలం చేరేసరికి గ్యాస్‌లైట్లు గుడ్డిగా వెలుగుతున్నాయి. బళ్ళ వాళ్లందరూ కిందకు ఉరికారు. వెంకటేశు పరుగున పోయి రెండు మూడు లైట్లకి గాలి కొట్టాడు. నాయుడు చుట్టూ చూస్తూ ఉన్నాడు.

"అందరూ స్పృహ తప్పి పడి ఉన్నారు. కదలికలున్న వాళ్ళందర్నీ బళ్ళల్లో వేసుకొని, వెంట వెంటనే ఆస్పత్రికి వెళ్ళండి. ఆలస్యం జరక్కూడదు"

చాలామంది స్పృహ తప్పి పడున్నా, తెలిసీ తెలియనట్లు శ్వాస పీలుస్తున్నారు. ట్రాక్టరు డ్రైవరూ, మరో ముగ్గురూ బ్రతకాలని విశ్వ ప్రయత్నం చేస్తూ, మూలుగుతున్నారు. నర్సిగాడు, వెంకటరత్నం, మరో యిద్దరూ ఆఖరి శ్వాస నిస్సందేహంగా ఎప్పుడో పీల్చేశారు. ప్రాణాలు పోయిన ఆ నలుగుర్ని వదిలేసి మిగిలిన వాళ్ళందర్నీ బళ్ళల్లో పడుకోబెట్టేశారు. ఐదుగురు బళ్ళవాళ్లు ఆ జనాన్ని తీసుకుపోయారు. వెంకటేశు విసుగ్గా ఉండిపోయాడు. నాయుడికేసి చూస్తూ, "వీళ్ళ సంగతేం చేద్దాం దొరా" అన్నాడు. "పోలీసులొచ్చేవరకూ వాళ్ళనలా ఉంచేయడమే మంచిది. పద" అని నాయుడు బండెక్కి కూర్చున్నాడు. వెంకటేశు కూడా బండెక్కి, గుర్రాన్ని అదిలించాడు.

ఆస్పత్రి చేరిన తర్వాత, బళ్ళలోంచి జనాన్ని మోసుకొచ్చి, వరండాలో నేల మీద పడుకోబెట్టేసారు. ఈలోపుగానే బాలయ్య చుట్టుపక్కల వాళ్ళని కొంతమందిని లేపి సహాయంగా తీసుకొచ్చాడు. డాక్టరు ఒక్కొక్కరి నాడి పరిశీలించి స్పృహ లేని మనుషులకేవో ఇంజక్షన్లు ఇచ్చింది. కొంతమంది గొంతుకలో ఏవో మందులు వేసి బలవంతంగా అతి ప్రయత్నం మీద మింగించగలిగింది. నాయుడు వాళ్ళకేసి చూస్తూ నుంచుండిపోయాడు. కూటికి కరువు లేని ట్రాక్టర్ డ్రైవర్ మరో యిద్దరు ముగ్గురికీ తప్ప, మిగిలిన వాళ్ళందరికీ డొక్కలు లోతుగా పోయి - వెన్నెముకల్ని అంటుతున్నాయి.

డాక్టరు నాయుడి పక్కగా వచ్చి అంది "ఈ పాటికి రామచంద్రపురం నుంచి సహాయం వచ్చి ఉండాలే! ఎందుకింత ఆలస్యం అవుతుందో అర్థం కావటం లేదు. నిజానికి మీరిక్కడికి తిరిగి వచ్చేలోపుగానే వాళ్లు ఇక్కడికి వచ్చి ఉండవల్సింది. వెంటనే సహాయమందితే, వీళ్ళల్లో చాలామందికి బతికే అవకాశం ఉంది. నాకు చేతనైంది నేను చేశాను. మీరు పోస్టుమాస్టర్‌ని లేపి, ఫోన్లో మాట్లాడే ప్రయత్నం చేస్తే మంచిది. ఒకవేళ అక్కడ్నుంచీ అంబులెన్సు గానీ రాకపోతే వీళ్ళని బళ్ళ మీద రామచంద్రపురం పంపే ప్రయత్నాలు చెయ్యాలి".

నాయుడక్కడున్న వాళ్లలో ఒకర్ని చూసి, "చంద్రం, నీవు పోస్టుమాస్టర్ని లేపి వివరాలు చెప్పి రామచంద్రపురం ఆస్పత్రిలో మాట్లాడమను. ట్రంకాల్ కాబట్టి కొద్దిగా ఆలస్యం కావచ్చు. నువ్వక్కడే ఉండి ఏ సంగతి తెల్సుకొని మరీ రా. పన్లోపని, రామచంద్ర పురం పోలీస్ స్టేషన్ క్కూడా కబురందచేయమని చెప్పు" అన్నాడు.

డాక్టర్ నాయుడు గుండె నిబ్బరానికి కొంచెం ఆశ్చర్యపడింది. డాక్టరు మరోసారి అందర్నీ పరీక్షించి నాయుడితో అంది: "ఈ ఆస్పత్రికి ఫోన్ కూడా లేకపోవడం, ఖర్మ! మందుల కోసం డిమాండ్ పెట్టి నాలుగు నెలలయ్యింది. ఈరోజు వరకూ వాటి విషయం ఏమైందో తెలియదు. సీరియస్ కేసుల్ని పై ఊళ్ళకు పంపిద్దామంటే అంబులెన్సు కూడా లేదు! ఇలాంటి అవాంతరా లొచ్చినప్పుడు వీటి ఉపయోగం ఎంతైనా ఉంది."

ఆమె మాటల్లోని బాధ నాయుడికి కొట్టొచ్చినట్లు తెల్సింది. మౌనంగా ఉండటం తప్ప మరేమీ చెయ్యలేకపోయాడు.

స్పృహ తప్పి పడినవాళ్లలో ఒకడికి మెలకువ వచ్చి డోకేశాడు. డాక్టరు సంతృప్తిగా వాణ్ణి పక్కకు లాగి, ఓ డోసు మందు మింగించింది.

పది నిమిషాల్లో చంద్రం పరుగెత్తుకుంటూ వచ్చాడు. "అదృష్టం బావుండి వెంటనే కనెక్షన్ దొరికింది. రాయుడుగారక్కడికి చేరనే లేదట. వాళ్ళు మూడు అంబులెన్స్‌లని, ఒక డాక్టరుని, ఇద్దరు కాంపౌండర్లని వెంటనే పంపిస్తున్నారు. ఓ గంటలోగా రావచ్చును' జరిగింది డాక్టరుకీ, నాయుడికీ చెప్పాడు.

"ఏమిటీ, రాయుడక్కడకు చేరనేలేదా?! దార్లో కారు పాడైపోవడం జరిగి ఉంటుంది. అక్కడ్నుంచి సహాయం వస్తుంది కాబట్టి మీరు వీళ్ళ సంగతి చూస్తూ ఉండండి. ఈ లోపుగా ఇక్కడ వీళ్లందరూ సహాయంగా ఉంటారు. నేను వెళ్ళి రాయుడి కూతుర్నెలా అయినా రామచంద్రపురం పంపే ఏర్పాటు చేస్తాను. ఒరే వెంకటేశూ, పద. ఇంకో బండి కూడా ఎవరైనా తీసుకురండి" అంటూ, నాయుడు వెంకటేశు బండిలో కూర్చున్నాడు. మరొకడు కూడా తన బండిలో కూర్చొని, గుర్రాన్ని అదిలించాడు. రెండు బళ్ళూ పుంత దారిని పట్టి, మెయిన్ రోడ్డుకెక్కాయి. నాయుడు కంగారు పెట్టడంతో వెంకటేశు గుర్రాన్ని మాటిమాటికీ అదిలిస్తున్నాడు. అతగాడు గుర్రాన్ని అట్టే పరుగెత్తించ నవసరం లేకపోయింది. ఓ అరడజను లారీలు రోడ్డుకి రెండు వైపులా ఆగి ఉన్నాయి. హెడ్‌లైట్ల వెలుతుర్లో లారీల నుంచి కిందకి దిగిన జనం చెట్టుకు గుద్దేసిన కారు చుట్టూ మూగిఉన్నారు. వెంకటేశు బండి ఆపాడు. నాయుడు బండిలోంచి దిగి, ఎదురుగా ఉన్న దృశ్యాన్ని చూసి ఆ రాత్రి మరోసారి స్థాణువులా నిలబడిపోయాడు.

"సర్వనాశనమై పోయింది" నాయుడిలో అణువణువూ కోటి గొంతుకలతో అరిచింది.

"వీడెవడో దారికడ్డం వచ్చి ఉంటాడు. వాడ్ని రక్షించడం కోసం జరిగిన ప్రయత్నంలో వాడు చచ్చాడు. కార్లో ఉన్నవాళ్ళు చచ్చారు. లంజకొడుకులు తాగి రోడ్డు కడ్డంపడి, వాళ్ళ ప్రాణాలు పోగొట్టుకోవడమే కాకుండా, కార్లో వాళ్ళ ప్రాణాలు కూడా తీస్తారు. ఈ

పోలీసునాయాళ్ళు కూడా కార్ల వాళ్ళదే తప్పంటారు" అంటున్నాడు లారీ డ్రైవరు.

నాయుడు రోడ్డుకి ఎడం పక్కగా పడివున్న శవంకేసి చూశాడు. నోట్లోంచి రక్తం కక్కుకొని, పేగులు బయటికొచ్చి భయంకరంగా ఉన్న పేరిశాస్త్రి కట్టెని గుర్తుపట్టాడు.

నాయుడు హృదయం బండబారిపోయింది. తన కూడా వచ్చిన రెండో బండివాడ్ని ఉద్దేశించి అన్నాడు: "ఒరేయ్. నువ్విక్కడే ఉండు. అటునుంచి వస్తున్న అంబులెన్స్‌లను దగ్గరుండి మన ఊళ్లోకి తీసుకురా." వాడు సరేనన్నాడు. నాయుడు పోయి వెంకటేశు బండిలో కూర్చున్నాడు. వెంకటేశు బండి వెనక్కి తిప్పి, పొలం కేసి బండి తోలాడు. పుంత దగ్గర మలుపు తిరిగి ఊరు దారి పట్టాడు. ఊరు చేరుతుండగా వెనుక నుంచి లైట్లు కనబడ్డాయి.

"ఒరేయ్ వెంకటేశూ, అంబులెన్సులు వస్తున్నట్లున్నాయి. నన్నింటి దగ్గర దింపి నువ్వాసుపత్రికి పోయి ఉండు. నేను మీకందరికీ డబ్బూ అదీ పట్టుకొని ఒక పావు గంటలో వస్తాను," అన్నాడు.

వెంకటేశు బండిని నాయుడింటి దగ్గరాపాడు. నాయుడు బండి దిగాడు. వెంకటేశు బండి తోలుకొంటూ పోయాడు.

నాయు డింట్లో అడుగు పెట్టిన తర్వాత, వర్ధనాన్ని తను గదిలో పెట్టి గొళ్లెం వేసిన సంగతి గుర్తుకొచ్చింది. వెళ్లి గది తలుపులు తీశాడు. దూలం నుంచి వేలాడుతోంది వర్ధనం. బండబారిన నాయుడు హృదయం ఆ దృశ్యాన్ని చూసి మరి చలించలేదు. నిర్లిప్తంగా డ్రాయర్ సొరుగు తీసి తెల్ల కాయితం తీశాడు.

"ఇది, నా స్వదస్తూరీతో రాస్తున్న చివరి రాత. ఇది నా చివరి కోరిక. నాకున్న యావదాస్తిని వెచ్చించి, ఈ ఊరికో పెద్ద ఆస్పత్రిని కట్టించండి. మాలవాడ దగ్గర చెరువు తవ్వించండి. ఈ రెండింటికీ రాయుడి పేరుండాలి" అని రాసి సంతకం చేసి మడిచి జేబులో పెట్టుకొన్నాడు.

ఇంటి బయటకు వచ్చి, వెంకటరత్నం సైకిలు తీసుకొని, నాయుడు పొలం చేరాడు. పడక్కుర్చీలో కూర్చొని, కర్ర తొట్టిలో మిగిలి ఉన్న సారాయి బుడ్లని ఒకదాని తర్వాత మరొకటి తాగి ఖాళీ చేశాడు.

23

ఏళ్ళ తరబడి ఎదుగూ బొదుగూ లేని ఊరు - ఉడుకుమోత్తనం వచ్చి, రాత్రి తెల్లవార్లూ మేలుకొని కాలసర్పంలా కాటేసి, పాపం చేసినవాళ్లకి శిక్షగా, కష్టాల్లో ఉన్నవాళ్ళకి ముక్తిగా మృత్యువును ప్రసాదించి తూర్పు తెల్లవారుతుండగా నిద్రలోకి జారుకుంది.

●

('యువ' మాసపత్రిక : డిసెంబరు 1977)